

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1911. Första kammaren. Nr 14.

Lördagen den 18 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr statsrådet *Malm* aflämnade Kungl. Maj:ts nedannämnda nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) angående bidrag till bestridande af kostnader för anordnande af föreläsningkurser för allmänheten vid Göteborgs högskola; samt

2:o) angående anslag för utgifvande af en svensk bokkatalog för åren 1906—1910.

Justerades protokollet för den 11 i denna månad.

Anmüldes och bordlades:

statsutskottets memorial och utlåtande:

nr 27, med anledning af kamrarnas återremiss af den i utskottets utlåtande nr 2, angående regleringen af utgifterna under riksstatens andra hufvudtitel, intagna punkten 25, i fråga om statens uppfostringsanstalt å Bona, och

nr 28, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående grunderna och sättet för markegångsprisens bestämmande;

bevillningsutskottets betänkande nr 10, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad lydelse af 6 § i förordningen angående försäljning af brännvin den 9 juni 1905; äfvensom

lagutskottets utlåtanden:

nr 22, i anledning af väckt motion om lindring i värnplikten för den, af hvars arbetsförtjänst hans hustru och barn äro för sitt uppehälle beroende, samt

nr 23, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående beredande af tillfälle för värnpliktige, som af samvetsbetänkligheter anse sig förhindrade deltaga i militär tjänstgöring, att i stället utföra annat arbete för statens räkning.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flere ledamöters begäran Första kammarens första tillfälliga utskotts nästlidne dag bordlagda utlåtande nr 6.

Vid förnyad föredragning af konstitutionsutskottets den 15 och 17 innevarande mars bordlagda utlåtanden:

nr 12, i anledning af väckt motion angående tillägg till bestämmelserna rörande kommunala röstlängder, och
nr 13, i anledning af väckt motion om tillägg till 14 § 2 mom. i förordningen om kommunalstyrelse på landet,
biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets den 15 och 17 innevarande månad bordlagda utlåtande nr 4, angående regleringen af utgifterna under riksstatens fjärde hufvudtitel, omfattande anslagen till landtförsvarsdepartementet.

Friherre Gripenstedt: Jag anhåller, att utskottets utlåtande måtte punktvis föredragas, men att, innan punkten 6:o) toges upp, punkterna nr 30, 39 och 40 måtte afgöras. De beröra nyanskaffning af materiel och det är på dessa punkter, som en del af punkten 6:o) beträffande kaderökningarna hänger.

Således hemställer jag, att föredragningen går punktvis i ordning till och med femte punkten, att därefter föredragas punkterna nr 30, 39 och 40 samt därpå punkten nr 6 och de öfriga, hvarje punkt för sig.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Punkterna 1 och 2.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3.

*Höjning af
anslaget till
general-
stabens fast
anställda
personal.*

Med föranledande af Kungl. Maj:ts under punkten 3 af fjärde hufvudtiteln i statsverkspropositionen därom gjorda förslag hade utskottet i förevarande punkt hemställt,

att Riksdagen måtte,

a) med godkännande af det vid statsrådsprotokollet öfver landtförsvarsärenden den 13 januari 1911 fogade förslag till ny stat för generalstabens, höja anslaget till generalstabens fast anställda personal, nu 321,315 kronor, med 22,170 kronor till 343,485 kronor; samt

b) besluta, att för tillträde till de medgifna nya ålderstilläggens åtnjutande skulle gälla enahanda villkor, som för tillträde till förut medgifven sådan förhöjning blifvit stadgade.

Reservation hade afgifvits af herrar *J. T. Larsson, A. Wiklund, F. W. Thorsson, P. Olsson, K. Starbäck, K. V. Rydén, J. Ström,* och *E. A. Nilson*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Riksdagen måtte

a) med godkännande af utlåtandet bifogadt förslag till ny stat för generalstaben (Bil. X), höja anslaget till generalstabens fast anställda personal, nu 321,315 kronor, med 1,500 kronor till 322,815 kronor; samt

b) besluta — — — stadgade.

Herr Larsson, Jacob: Kungl. Maj:t har i denna punkt under hufvudtiteln äskat anslag till ökande utaf personalen i generalstaben med 3 kaptener af första klass och 2 aktuarier. Af dessa tre kaptener, som nu skulle tillkomma, är en afsedd för assistentbefattningen i järnvägsstyrelsens militärbyrå, en för underrättelseväsendet och en för kommandaturen i Boden eller möjligen hos militärbefälhafvaren på Gottland. Denna ökning af personalen, som Kungl. Maj:t nu föreslår, går utöfver 1901 års härordning. Redan utaf detta skäl har jag icke ansett mig kunna tillstyrka Kungl. Maj:ts proposition i denna del, men därtill komma också andra skäl. Det kan nämligen sättas i fråga, huruvida för närvarande den begärda personalökningen verkligen är af behovet påkallad. Assistentbefattningen i järnvägsstyrelsens militärbyrå bestreds under år 1910 utaf en linjeofficer. Huruvida så är förhållandet fortfarande, därom har jag icke kännedom, men jag antager att, då så kunnat ske förut, det äfven någon tid framåt bör kunna på samma sätt tillgå.

Nederst på sidan 28 i statsverkspropositionen har herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet anført, att vid mobilisering bristen på generalstabsofficerare måste täckas genom att taga i anspråk f. d. generalstabsofficerare, generalstabsaspiranter och f. d. aspiranter, men att genom ett sådant tillvägagående trupperna beröfvades ett ej ringa antal särskildt väl kvalificerade officerare, hvilket blefve så mycket olägligare, då, såsom föreslagits, ett större antal truppförband än hittills vore afsedt att uppsättas vid mobilisering. Därutaf synes mig framgå, att den nu föreslagna personalökningen, hvad de tre kaptenerna angår, på det allra närmaste sammanhänger med det förslag, som föreligger eller kan komma att ytterligare väntas till en påbyggnad på 1901 års härordning. Jag kan, såsom jag nämnde, under nuvarande förhållanden och för det närvarande icke gå med på någon sådan, då den utredning, som jag för detta ändamål anser nödvändig, icke ännu föreligger. Jag har därför inom utskottet yrkat afstyrkande af Kungl. Maj:ts proposition i fråga om de tre kaptensbeställningarna.

Hvad aktuariefattningarna angår, vill jag icke förneka, att det har anförts ganska giltiga skäl för anställande af åtminstone en ny aktuarie, medan jag däremot icke kan känna mig öfvertygad, att det skulle behövas att nu anställa två aktuarier. Jag har därför tillsammans med några andra ledamöter af utskottet från

*Höjning af
anslaget till
general-
stabens fast
anställda
personal.
(Forts.)*

*Höjning af
anslaget till
general-
stabens fast
anställda
personal.
(Forts.)*

Andra kammaren vid denna punkt fogat en reservation, hvare vi yrkat bifall till Kungl. Maj:ts proposition endast i hvad den afser en aktuarie. Enligt denna reservation skulle anslaget till generalstabens fast anställda personal, nu 321,315 kronor, komma att ökas endast med 1,500 kronor, och jag tillåter mig, herr talman, yrka afslag på utskottets hemställan i denna punkt och bifall till reservationen.

Friherre Gripenstedt: Den föregående ärade talaren började med att såsom motiv för sitt afslagsyrkande säga, att Kungl. Maj:t här föreslagit en utvidgning utöfver 1901 års härordningsförslag. Det är sant, men jag undrar, om den föregående ärade talaren är lika konsekvent, när det gäller att stå fast vid, hvad man vid 1901 års härordning verkligen beslöt och förutsatte. Vi komma till punkten 6 i utskottsbetänkandet, där det blir fråga om kaderökning för artilleriet. Den saken förutsattes i 1901 års härordning, ehuru den då icke blef beslutad, utan beslut skulle därom senare fattas. Jag undrar, om den föregående ärade talaren vill vara med om att i den punkten fullfölja 1901 års härordning.

Ett annat motiv, hvarför han icke nu ville vara med om någon ändring, var också, att det först skulle vara en utredning. Jag förmodar, att det var en utredning beträffande försvarsväsendet i allmänhet, som han önskade, ty utredningen beträffande generalstaben föreligger i den kungliga propositionen mycket tydlig och klar, såvidt jag kan finna. Det är för generalstaben en utvidgning öfver 1901 års härordning, men en utvidgning som är oundgängligen nödvändig. Det är tre kaptener, som ytterligare behöfva anställas. Den ene skulle vara stabschef hos kommandanten i Boden. Den förutsattes redan i 1901 års härordning, och om jag icke misstager mig, så finns det redan en generalstabsofficer, som är stabschef hos kommandanten i Boden.

Ytterligare en af de tre skulle tjänstgöra på kommunikationsafdelningen. Nu har järnvägen fått den officer, som förut tjänstgjort på kommunikationsafdelningen, till sin militärbyrå i järnvägsstyrelsen, men han kan icke göra tjänst i generalstaben. Det har sålunda blifvit en brist på en officersbefattning i generalstabens kommunikationsafdelning.

Den tredje af de nämnda kaptenerna i generalstaben skulle handhafva underrättelseväsendet, och jag tror, att litet hvar, som tänker på saken, skall inse, att det är en viktig afdelning i generalstaben. Före år 1905 fanns det icke någon sådan afdelning. Nu har den blifvit inrättad och den är alldeles nödvändig. Det har sålunda blifvit en brist på tre officerare i generalstaben, och det är denna brist, som Kungl. Maj:t genom sitt förslag velat få fylld. Det är intet skäl att afslå denna begäran.

Hvad de två aktuarierna beträffar, kan jag icke bedöma, huruvida de äro oundvikligen nödvändiga, men så mycket får man väl lita på myndigheterna, att när man hör, att arbetet ökats ofantligt och delvis legat efter, man kan tillstyrka, hvad Kungl. Maj:t begärt.

Jag anhåller om bifall till utskottets hemställan, som tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Larsson Jacob: Den föregående talaren undrade, om jag, då det vore fråga om en begränsning af eller nedsättning i hvad, som ingick i 1901 års härordning, skulle vara lika konsekvent, som då det är fråga om en utökning af den. Jag kan icke finna, att frågan ställer sig på det sättet. Är det så, att man genom en begränsning af 1901 års härordning kan åstadkomma besparingar, är jag mycket gärna med om densamma, när detta utan olägenhet kan ske. Hvad däremot frågan om en utökning utöfver 1901 års härordning beträffar, så är den frågan af en vida större räckvidd. Det är visserligen sant, såsom friherre Gripenstedt sade, att en utredning i fråga om behovet af generalstabsofficerare föreligger. Men det är här frågan om ett första litet steg. Faran ligger just i att taga det ena större eller mindre steget utöfver 1901 års härordning efter det andra, förrän man vet, hvilka steg i det hela man verkligen vill taga, och förrän man har klart för sig, att man icke kommer in på en väg, som man finner sig icke kunna fullfölja.

Häjning af anslaget till generalstabens fast anställda personal.
(Forts.)

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr talmannen, att i afseende på förevarande punkt yrkats, dels att hvad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den vid punkten afgifna reservation.

Sedermera gjordes propositioner i enlighet med dessa yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Punkterna 4, 5 och 30.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 39.

Kungl. Maj:t hade uti punkt 39 af förevarande hufvudtitel i statsverkspropositionen föreslagit Riksdagen att för anskaffning af ballong- och gnisttelegrafmateriel m. m. bevilja 316,000 kronor och häraf å extra stat för år 1912 anvisa 136,000 kronor.

Utskottet hade i nu föredragna punkt på återopade skäl hemställt, att Kungl. Maj:ts förenämnda förslag måtte af Riksdagen endast på det sätt bifallas, att Riksdagen för komplettering af ballongmateriel på extra stat för år 1912 anvisade ett belopp af 59,000 kronor.

Reservation hade afgifvits af, bland andra, herrar J. T. Larsson, A. Wiklund, P. Olsson, K. Starbäck, J. Ström och E. A. Nilson, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Kungl. Maj:ts förevarande framställning icke måtte af Riksdagen bifallas.

Anslag för komplettering af ballongmateriel.

Herr Larsson, Jacob: Under 39 punkten har Kungl. Maj:t äskat anslag för anskaffande af ballong- och gnisttelegrafmateriel med

Anslag för
komplettering
af ballong-
materiel.
(Forts.)

ett belopp af 316,000 kronor, däraf för år 1912 136,000 kronor. Dessa 136,000 kronor utgöras dels af 59,000 kronor till komplettering af befintlig ballongmateriel, och dels af 77,000 kronor för anskaffande af materiel till två körbara och två bärbara fältgniststationer. Utskottet har varit alldeles ense om att icke tillstyrka Kungl. Maj:ts hemställan om beviljande af 77,000 kronor till fältgniststationer, men utskottets majoritet har velat tillstyrka 59,000 för komplettering af redan befintlig ballongmateriel.

På denna punkt har utskottet icke velat tillstyrka anslag till en förrådsbyggnad för den nu befintliga ballongmaterielen och på en tidigare punkt har utskottet ansett, att för skötseln af den redan befintliga ballongmaterielen icke erfordras någon personalökning. Vid sådant förhållande har jag, liksom åtskilliga andra ledamöter af utskottet, icke kunnat vara med om att bevilja detta anslag på 59,000 kronor till komplettering af den nuvarande ballongafdelningen. Det har förefallit oss riktigast, att denna fråga prövas i sin helhet. Det är en ny fråga, som således kräver att upptagas i ett annat sammanhang nämligen i sammanhang med öfriga frågor, hvilka afse en allmän utveckling af 1901 års härordning. Det förefaller oss betänkligt att för närvarande på det sättet blott öka på och öka på. Därför skall jag på denna punkt, herr talman, tillåta mig hemställa, att kammaren måtte med afslag på utskottets hemställan, bifalla den vid punkten fogade reservationen.

Friherre Gripenstedt: Den föregående talaren nämnde, att utskottet varit alldeles enigt om att afstyrka den af Kungl. Maj:t framställda begäran om gnisttelegrafmateriel, men att utskottet velat tillstyrka kompletteringen af ballongafdelningen. Hvad beträffar enigheten inom utskottet att afstyrka det föreliggande förslaget om gnisttelegrafmateriel, får jag säga, att den enigheten var verkligen icke alldeles fullständig, ty för min del har jag både på afdelningen i utskottet och i utskottets plenum sagt, att jag ansåg den vara väl behöfelig. Jag finner det vara nödvändigt att komplettera arméns utrustning med sådana där tekniska hjälpmedel, om man också icke kan utvidga organisationen i öfrigt. Jag reserverade mig emellertid icke emot utskottets beslut för att icke bryta den så kallade enigheten, men jag uttalade, som nämndt, att jag ansåg denna materiel vara behöfelig, och jag var mycket obenägen att släppa efter. Det var för öfrigt andra medlemmar af utskottet, som hade samma mening som jag. Emellertid gifvo vi efter, men kompletteringen af ballongafdelningen tillstyrktes. Skall man icke ens komplettera hvad som blifvit påbörjadt, utan stanna af på det viset, då vet jag verkligen icke, hur det skall sluta.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr statsrådet Malm: Den näst föregående ärade talaren framhöll, att detta var en ny fråga, som borde ses i sitt stora sammanhang. Det kan väl vara sant ur en synpunkt sedt, men skola vi ställa till en ny utredning för att få sammanhanget klart

och icke få göra något under tiden, lära vi icke komma någonstades med sådana frågor, som icke tåla uppskof.

Jag vill icke inlåta mig på detaljer i denna fråga, men framhålla, att ett för långt uppskof med denna fråga går helt enkelt icke an. Herr Larsson representerar ju ett parti, som för bland annat de humanitära intressenas talan, och jag vill framhålla, att denna fråga har ett ganska nära sammanhang därmed. Vi fordra af våra unga män, att de skola i farans stund för fosterlandet offra till och med lifvet. Hafva vi då också rätt att undandraga dem de tekniska hjälpmedlen för att minska de offer, som vi nödvändigt måste fordra? Beträffande denna frågas sammanhang med det stora hela, vill jag ytterligare framhålla, att huru än detta kommer att utredas, lära vi icke komma undan från nödvändigheten att följa de tekniska hjälpmedlens utveckling. De äro nödvändiga under alla förhållanden, därest vi icke skola blifva baketter, och det är stor fara i att blifva detta. Man invänder, att det kostar pengar. Ja, det gör det. Det kan icke undvikas, men vi få också tänka på ändamålet med dessa uppoffringar. Offra vi icke nu penningemedel, måste kanske vi en dag bringa ett mycket större offer. Vi få i hvarje fall se förhållandena, sådana de verkligen äro, rätt i ögonen och manligt handla därefter.

För att begränsa utgifterna har Kungl. Maj:t försökt och äfven, det vågar jag påstå, hittills åtminstone lyckats hålla försvarsutgifterna under hittills utgående kostnader. Den för år 1912 af Kungl. Maj:t föreslagna landförsvarsbudgeten understiger afsevärdt budgeten såväl för 1909 som 1910, och det är endast 1911 års budget, hvilken, såsom vi veta, måste inskränkas på grund af de dåliga ekonomiska förhållandena, som understiger 1912 års budget.

Det är under sådana förhållanden, som jag för min del på det lifligaste vill påyrka, att, oaktadt utskottet afstyrkt anskaffningen både af gnisttelegrafmateriel och äfven af den ballongmateriel, som Kungl. Maj:t begärt, denna kammare åtminstone för sin del vill visa sin välvilja genom att i oförändrad form bifalla Kungl. Maj:ts förslag.

Friherre Falkenberg: Med anledning af herr statsrådets yttrande ber jag att få meddela, att i afdelningen icke saknats försök att få denna sak igenom, men då frågan låg, såsom den gjorde, kunde icke resultatet, om kammare komme att bli ställd mot kammare, blifva annat än en fullkomligt hopplös gemensam votering. Därföre hafva vi försökt få fram belysningsfrågan, men vi måste lämna gnisttelegrafmaterielen efter.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr talmannen, att i afseende på förevarande punkt yrkats, dels att hvad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den af herr Larsson m. fl. vid punkten afgifna reservation.

Anslag för
komplettering
af ballong-
materiel.

(Forts.)

Anslag till
anskaffning af
belysnings-
materiel.

Sedermera gjordes propositioner i enlighet med dessa yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Punkten 40.

Med tillstyrkande af bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning samt med återopande af hvad i statsrådsprotokollet öfver landtförsvarsärenden den 13 januari 1911 sid. 142 och 143 funnes i ämnet anfördt, hade utskottet i förevarande punkt hemställt, att Riksdagen måtte till anskaffning af belysningsmateriel bevilja 165,000 kronor samt häraf å extra stat för år 1912 anvisa 82,500 kronor.

Reservation hade afgifvits af, bland andra, herrar *J. T. Larsson, A. Wiklund, P. Olsson, K. Starbäck, J. Ström* och *E. A. Nilson*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Kungl. Maj:ts förevarande framställning icke måtte vinna Riksdagens bifall.

Herr Larsson, Jacob: På sidan 142 i statsverkspropositionen uttalar herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet den uppfattningen, att Riksdagens beslut sistlidet är att icke godkänna den då framlagda propositionen om beviljande af medel till strålkastare m. m. möjligen kunde delvis hafva berott på, att nämnda proposition icke innehöll förslag om organiserande af fasta strålkastareafdelningar med alla tillbehör. »Nu däremot föreligger ett sådant förslag.» Ja, ett sådant förslag föreligger, men det är i väsentliga delar af utskottet afstyrkt, och under sådana förhållanden finner jag det icke vara tillrädligt att bifalla Kungl. Maj:ts förslag i denna punkt.

Jag tillåter mig att hemställa om afslag å utskottets hemställan och bifall till den vid punkten fogade reservationen.

Friherre Gripenstedt: Såvidt jag fattade den siste ärade talaren rätt, ville han afstyrka anslag till belysningsmateriel, därför att utskottet på en annan punkt afstyrkt uppsättande af kader att sköta den. Detta, får jag säga, är ett något egenomligt motiv, ty får man materiel, kan man också få folk att sköta den, äfven om man nu får afstå från särskilda kader för ändamålet. När det förra året var fråga om belysningsmaterielen, föreslog utskottet Riksdagen att försöksvis använda den materiel, som var i Boden, men härmed kan icke fortsättas i all tid, och Kungl. Maj:t föreslår nu blott en enda belysningsafdelning. Detta torde vara mycket måttligt begärdt, och jag ber därför att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, gjordes i enlighet med de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till hvad utskottet i föreliggande punkt hemställt samt vidare därpå, att kammaren skulle antaga det förslag, som inne-

fattades i den vid punkten afgifna reservation; och förklarades den förra propositionen, hvilken förnyades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Anslag till
anskaffning af
belysnings-
materiel.

(Forts.)

Punkten 6.

Kungl. Maj:t hade under punkten 6 af förevarande hufvudtitel i statsverkspropositionen föreslagit Riksdagen att, med godkännande af de vid ofvannämnda statsrådsprotokoll fogade förslag till nya stater för truppförband af infanteriet, kavalleriet, artilleriet och trängen samt för fast anställda officerare och underofficerare med vederlikar samt betjänte vid fortifikationen och för den fast anställda manskapsstyrkan vid ingenjörkårerna och fälttelegrafkåren, höja anslaget till aflöning och rekrytering m. m., nu 17,986,176 kronor, med 196,841 kronor till 18,183,017 kronor.

Höjning af
anslaget till
aflöning och
rekrytering
m. m.

Utskottet hade i föreliggande punkt på angifna skäl hemställt, att Riksdagen måtte

med godkännande af följande förslag till stater för arméns truppförband, nämligen:

a) för *infanteriet* de vid statsrådsprotokollet öfver landtförsvarsärenden den 13 januari 1911 fogade bilagorna nr 6 och 8—33 samt bilagan b vid förevarande utlåtande å tillhoppa 9,729,084 kronor 60 öre;

b) för *kavalleriet* de vid nämnda statsrådsprotokoll fogade bilagorna nr 34—41, slutande jämte förut fastställd stat för öfverstelöjtnanter och majorer vid de sex fördelningskavalleriregementena å tillhoppa 2,735,039 kronor;

c) för *artilleriet* med tygstater bilagorna nr 42—49 vid öfvermälda statsrådsprotokoll, slutande jämte förut fastställd stat för Gottlands artillerikår och artilleriets tygstater å tillhoppa 3,568,194 kronor;

d) för *fortifikationen* bilagorna nr 52 och 54 vid återopade statsrådsprotokollet samt bilagorna c, d och e vid föreliggande utlåtande, slutande å tillhoppa 995,353 kronor 50 öre, samt

e) för *trängen* de vid berörda statsrådsprotokoll fogade bilagorna nr 55—57, slutande jämte förut fastställda stater för Norrlands trängkår, Västmanlands trängkår och cheferna vid trängkåren å tillhoppa 798,623 kronor;

höja anslaget till *aflöning och rekrytering m. m.*, nu 17,986,176 kronor, med 165,244 kronor till 18,151,420 kronor.

Reservation hade afgifvits af herrar *J. T. Larsson, A. Wiklund, P. Olsson, K. Starbäck, J. Ström* och *E. A. Nilson* hvilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Riksdagen måtte

med godkännande af följande förslag till stater för arméns truppförband, nämligen:

a) för *infanteriet* — — —

b) för *kavalleriet* — — —

Höjning af
anslaget till
aflöning och
rekrytering
m. m.

(Forts.)

c) för *artilleriet* af lika lydelse som staterna för innevarande år med den ändring, att dels å staterna för Norrlands och Smålands artilleriregementen uppföres ytterligare en major, och dels att i staten för Boden—Karlsborgs artilleriregemente uppfördes de af Kungl. Maj:t föreslagna nya beställningar, slutande samtliga dessa stater å tillhoppa 3,459,584 kronor;

d) för *fortifikationen* — — —

e) för *trängen* — — —

höja anslaget till aflöning och rekrytering m. m., nu 17,986,176 kronor med 56,634 kronor till 18,042,810 kronor.

Herr Larsson, Jacob: På denna punkt ha vi den fråga, som en föregående ärad talare häntydde på och där det skulle visa sig, om jag ville fasthålla vid 1901 års härordning. I staterna för artilleriet har Kungl. Maj:t föreslagit en kaderökning, som verkligen ligger inom 1901 års härordning och äfven inom 1905 års övergångsplan. Men icke förty hafva jag och några andra ledamöter af utskottet bestämt oss för att intaga en annan ståndpunkt än utskottets majoritet. På denna punkt kunna verkliga besparingar göras, och då besparingar här äro icke blott önskvärda utan äfven möjliga, hafva vi påyrkat, att sådana besparingar skola göras.

Kungl. Maj:t har hemställt, att å fältartilleriet skulle uppföras en del officers- och underofficersbeställningar. På staten för fältartilleriet. inberäknadt Gottlands artillerikår, finnas uppförda 113 kaptens- och 183 subalternofficersbeställningar. Vill man nu se efter, på hvad sätt dessa officersbeställningar äro tagna i anspråk, finner man, att af kaptenerna tagas i anspråk såsom batterichefer 73, såsom regementskvartermästare 7, såsom tygmästare 7, vid artilleristaben 3, vid arméfördelningsstaberna 2, såsom lärare vid militärläroverk 2, vid ammunitionsfabrikerna 3, vid gevärsfaktoriet 1 och vid Åkers krutbruk 1, summa 99 kaptensbeställningar. Då staten, såsom jag nämnde, upptager 113 kaptensbeställningar, skulle den sålunda visa ett öfverskott af 14 dylika beställningar. Går jag sedan till subalternofficerarna, finnes att af dem tagas i anspråk på batterierna 146 — det beräknas två subalternofficersbeställningar på hvarje batteri — 7 äro upptagna i staberna, 5 vid artilleristaben, 3 vid arméfördelningsstaberna och hos militärbefälhafvaren på Gottland, 2 vid militärläroverken, 1 vid ammunitionsfabrik och 1 som tygofficer, summa 165 subalternofficersbeställningar. Staten upptager 183 och visar sålunda ett öfverskott af 18 subalternofficersbeställningar. Med dessa siffror för ögonen hafva vi reservanter ansett det kunna med fullt fog ifrågasättas, att man icke nu skall gå med på den af Kungl. Maj:t föreslagna kaderökningen.

I fråga om positionsartilleriet lär en enligt statsverkspropositionen med den ökning, som Kungl. Maj:t nu föreslår, alla beställningar för befäl och underbefäl och manskap vara upptagna enligt den beslutade organisationen, med undantag af en kaptens-

beställning. Nu veta vi ju, att å positionsartilleriet finnas kul-sprutbatterier, och vi veta också, att det ifrågasatts mer än en gång, tror jag, att kul-sprutbatterierna icke skulle bihållas såsom tillhörande positionsartilleriet, hvilket ju också kan vara fullkomligt riktigt, utan att de i stället skulle förläggas till infanteriet. Det kan då ifrågasättas, om man nu, innan frågan om rätta platsen för dessa batterier blifvit slutligen utredd och afgjord, bör vidtaga någon utökning af befälskadern vid positionsartilleriet.

Jag vill icke undanhålla ett meddelande, som lämnats mig, nämligen att äfven under förutsättning, att kul-sprutbatterierna skulle borttagas från positionsartilleriet, den nu befintliga befälskadern i alla fall skulle vara otillräcklig för mobiliseringsbehovet. Jag har icke någon anledning att betvifla denna uppgifts riktighet, men anser det ändå icke kunna vara förenadt med någon synnerlig olägenhet att låta frågan om den nu föreslagna kaderökningen anstå, tills närmare utredning på denna punkt föreligger.

Beträffande personalökningen vid fält- och positionsartilleriet hafva jag och några andra ledamöter af utskottet i hufvudsak reserverat oss mot utskottets hemställan, som går ut på bifall till den af Kungl. Maj:t föreslagna ökningen af ifrågavarande anslag, i hvad den afser fortsatt tillämpning af 1905 års öfvergångsplan. Vi hafva endast ansett oss icke böra motsätta oss Kungl. Maj:ts af utskottet tillstyrkta förslag, att i staterna för hvardera af Norrlands och Smålands artilleriregementen uppföra ytterligare en majorsbeställning och att i staten för Boden-Karlsborgs artilleriregemente uppföra vissa nya beställningar. I fråga om dels inrättandet af ytterligare en majorsbeställning vid Göta lifgarde dels ock uppsättande af ballong-, belynings- och gnisttelegraf-afdelningar vid ingenjörstrupperna hafva vi anslutit oss till utskottets hemställan, som går ut på afslag å Kungl. Maj:ts förslag i dessa delar.

Jag skall därför, herr talman, be att få yrka bifall till den af mig med flera vid punkten fogade reservationen.

Friherre Falkenberg: Jag kunde icke riktigt följa med de siffror, den föregående ärade talaren anförde. Jag betviflar icke ett ögonblick, att de äro riktiga, men jag skall å min sida be att få anföra några siffror, som torde kunna visa, att ökningen är absolut nödvändig. Om denna fråga har det skrivits ganska mycket i tidningarna, och en del människor, som icke göra sig besvär att taga reda på de faktiska förhållandena, hafva blifvit icke så litet fundersamma, huru det verkligen står till. Jag har fått mina siffror från fullt officiellt håll och skall föredraga dem så långsamt som möjligt för att herrarna må blifva i tillfälle att bedöma, huruvida dessa fältartilleriregementen skola kunna i sig upptaga två nya batterier hvardera utan ökning af personalen.

Jag skall be att få sysselsätta mig med regementena i den ordning de förekomma i den kungl. propositionen och börjar således med Svea artilleriregemente. Där finnas för närvarande 45 officersbeställningar, en är vakant. Af dessa officerare äro 18

*Höjning af
anslaget till
aflöning och
rekrytering
m. m.
(Forts.)*

Höjning af
anslaget till
aftöning och
rekrytering
m. m.
(Forts.)

bortkommenderade utom regementet och 3 tjänstgöra vid regementets stab, summa 21 officerare. Om jag drager dessa 21 från de befintliga 45, kommer jag till 24, som skulle vara disponibla för utbildningen. Af dessa 24 beräknas två, nämligen en kapten eller batterichef och en subaltern, gå åt för hvar och ett af de 9 batterierna. Mindre torde man icke kunna beräkna, då rekrytskolan vid hvarje batteri omfattar 35 man beväringssrekryter och 15 man volontärer, sålunda ungefär 50 mans batterier; alla dessa skola undervisas och skötas af 2 officerare. Det blir således 18. Om jag nu drager dessa 18, som äro disponibla för batteriutbildning, från 24, återstå 6. Men dessa 6 äro icke heller öfver, som man säger, ty sedan tillkommer allt, hvad som skall ske inom regementet divisionsvis. Den siffra jag kom till beträffande Svea artilleri var sålunda 6, men jag vill nu antaga, att det i genomsnitt å alla artilleriregementena finnes 7 officerare öfver. Härvid undantager jag Vendes artilleriregemente, där det finnes 9. Då är att märka, att det för divisionsutbildningen går åt 7 officerare. För remontutbildningen — det är omkring 50 remonter — och korpralskolan användas nämligen 3 och för underofficersskolan 3 officerare och 1 såsom signalofficer.

Det visar sig sålunda, att under nuvarande förhållanden hvar enda officer går åt för tjänstgöring vid regementet och de bortkommendingar, som där finnas, och regementena kunna under sådana förhållanden naturligtvis icke utan kaderökning i sig sluka upp två nya batterier. För det andra är det gifvet, att vid artilleriet förekomma större bortkommendingar. Såväl staben som artilleriets tekniska anstalter äro icke uppförda på särskild stat, utan på de olika regementenas stater och äro således icke disponibla för truppförbanden. Jag vill äfven erinra om att de kommendingar, som ske till artilleri- och ingenjörshögskolan, icke äro frivilliga, utan obligatoriska för officerare vid artilleriet.

Samma är förhållandet med de öfriga artilleriregementena, men jag vill icke trötta kammaren härmed.

Liknande är förhållandet äfven beträffande underofficerarna. Vid det regemente jag nu talat om finnas 42 underofficerare. Af dessa äro 3 bortkommenderade utom regementet och 10 använda för diverse ändamål, såsom till väbel, fourageuppbördsman o. s. v. 13 äro sålunda bortkommenderade och då återstå 29 disponibla, och det blir 3 underofficerare per batteri.

Med anledning af hvad jag nu uttalat ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr statsrådet Malm: De siffror, som den föregående ärade talaren anförde, stämma med de uppgifter, jag erhållit, och jag kan sålunda instämma med honom och konstatera, att en utvidgning af artilleriet med ytterligare haubitsbatterier icke kan ske utan en samtidig ökning af kaderpersonalen. Effektiviteten i utbildningen komme med all säkerhet att högst väsentligt minskas, om denna ökning af personalen icke skulle komma till stånd.

Beträffande kulsprutsbatterierna vill jag framhålla, att det visserligen är föreslaget, att kulsprutorna skola flyttas ut på infanterivapnet, och det torde väl icke vara tvifvel om, att så bör ske, men denna fråga är ju icke så aktuell, att den behöfver lösas i brådbrasket. Hvad man eftersträfvat genom denna utflyttning är att få de olika vapnen mera förtrogna med hvarandra, men detta kan, till dess utflyttningen skett, vinnas på det sätt, att man låter dessa kulsprutsbatterier, som nu tillhöra positionsartilleriet, årligen komma i samöfning med infanteriet. Härigenom tror jag, att denna sak, om också icke på ett fullt tillfredsställande sätt, dock i hufvudsak är hulpen, och om det kan ordnas på detta sätt, spelar det ju icke någon roll, huruvida den, som sköter kulsprutorna, bär artilleriuniform eller infanteriuniform.

Men äfven om denna utflyttning kommer till stånd, är därmed icke sagdt — det kan jag för min del icke bestämdt lofva — att positionsartilleriregementets kadrar därigenom kunna minskas. Ty jämföra vi den artilleristyrka, som finnes i andra länder, med vår, finna vi t. ex., att äfven efter utökningen med dessa två haubitsbatterier, som af Riksdagen beslutats, våra eventuella motståndare kunna använda innemot 50 procent starkare artilleri å samma enhet som vi, och för min del vill jag beträffande dessa tekniska vapen säga, hvad jag sagt förut, att hänsynen till våra värpliktiges lif fordrar, att man gör sig stark i tekniskt afseende för att kunna spara så många lif som möjligt. Sålunda vill jag komma till, att, huru än denna utflyttning gestaltar sig, den icke innebär något hinder för den af Kungl. Maj:t föreslagna kaderökningen vid positionsartilleriet i enlighet med 1901 års härordning.

Jag vill tillägga några ord beträffande den ifrågasatta kaderökningen vid ingenjörstrupperna. Där har utskottet tänkt sig, att, med de inskränkningar utskottet längre fram i detta utlåtande föreslår i fråga om den af Kungl. Maj:t begärda nya ingenjörsmaterielen, denna tills vidare bör kunna skötas af nu befintlig personal. Jag tager för gifvet, att utskottet handlat i god tro i detta afseende, men på grund af de upplysningar jag erhållit vill jag för kammaren framhålla, att det icke är möjligt för ingenjörstrupperna att kunna på nöjaktigt sätt bemanna ens det slag af materiel, hvarom är fråga redan nu. I år har inkommit en anmälan från chefen för fälttelegrafkåren, däri han framhåller, att vid årets fälttjänstöfningar, som dock komma att blifva af större omfattning, än hvad hittills ägt rum i vårt land och därför kräfva äfven jämförelsevis talrik fälttelegrafpersonal, man icke kan komma ut med ballongmaterielen.

Öfverläggningen förklarades härmed slutad, hvarefter herr talmannen yttrade, att beträffande föreliggande punkt yrkats, dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den af herr Larsson m. fl. vid punkten afgifna reservation.

Härefter gjordes propositioner jämlikt dessa yrkanden och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

*Höjning af
anslaget till
aföfning och
rekrytering
m. m.
(Forts.)*

Punkterna 7—12.

- Hvad utskottet hemställt bifölles.

*Om höjning
af anslaget
till remonte-
ring.*

Punkt 13.

I punkten 13 af fjärde hufvudtiteln i statsverkspropositionen hade Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen att höja anslaget till reparation m. m., nu 708,695 kronor, med 244,216 kronor till 952,911 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått två likalydande, till utskottet remitterade motioner, väckta den ena (nr 33) inom Första kammaren af herr *O. Tonning* och den andra (nr 167) inom Andra kammaren af herr *J. Jönsson* i Slättåker, däri hemställt, att priset för reparationer, som komma att för statens behof inköpas, måtte sättas till lägst 700 kronor och högst 1,200 kronor, samt att Riksdagen måtte bevilja ett så stort anslag för dess reparationinköp, att medelpriset icke måtte hållas under 850 kronor.

Utskottet hade i nu föredragna punkt på anförda grunder hemställt

a) att Riksdagen måtte höja anslaget till reparation m. m., nu 708,695 kronor, med 240,832 kronor till 949,527 kronor samt

b) att herrar Tonnings och Jönssons ofvannämnda motioner måtte anses genom hvad i en del af denna punkt anförts besvarade.

Herr *Tonning*: Den framstående plats, som kavallerivapnet intager inom landets försvarsväsen, är af alla känd och erkänd. Därför bör det också tillgodoses på bästa sätt med hvad som där till behöfver anskaffas. Nödvändigt för detsamma är ju, att tillräckligt antal reparationer finnas tillgängliga inom landet för dess behof, och då det uteslutande är hästar af varmblodigt slag, som användas vid kavalleriet, bör man se till, att det utmärkta och dyrbara afvelsmateriel, som för närvarande finnes i de orter, där varmblodig hästafvel förekommer, bevaras för sitt ändamål, ty lång tid och dryga kostnader åtgå för att anskaffa nytt sådant. Nu kan det med officiella siffror bevisas, att den omnämnda hästafveln är i stark tillbakagång; öfver 1,000 stamboksförda premierade ston af ädel ras mindre hafva förts till varmblodiga hingstar under förra året. Hvad detta framdeles skall betyda för tillgången på ridhästreparationer inses lätt, ifall samma förhållande fortfar någon längre tid. Det är den kallblodiga hästafveln, som anses numera vara mer lönande, såsom af flera orsaker förenad med mycket mindre kostnad och risk för uppfödaren. Denna fråga berör ej endast hästuppfödarnas intressen, utan står i mycket intimt förhållande till landets försvarskraft, hvarför den helt visst af vederbörande bör följas med uppmärksamhet, ty skulle vi behöfva från utlandet fylla en del af arméns reparationbehof, blir det nog större kostnad och kanske äfven sämre kvalitet, man får.

För att i någon mån råda bot på den varmblodiga hästafvelns tillbakagång, har jag i min motion föreslagit höjning af remontpriset, så att uppfödarna kunde få sina omkostnader bättre betäckta. Minimipriset föreslås höjdt från 600 till 700 kronor och maximipriset från 1,000 till 1,200 kronor; äfvenså föreslås, att medelpriset ej måtte sättas lägre än 850 kronor för remonter till armén. Statsutskottet har ju i så måtto välvilligt behandlat motionen, att enligt förslaget uppfödaren skulle tillförsäkras minst 700 kronor för antaglig remont. Äfven har utskottet ställt i utsikt möjligheten, att genom Kungl. Maj:ts försorg ändrade bestämmelser komme att tillämpas, så att medelpris och maximipris å remonter kunde något höjas, utan att det för ändamålet tillgängliga anslaget behöfver öfverskridas. Det resultat, hvartill utskottet sålunda kommit, får väl för närvarande anses vara hvad som kan åtgöras beträffande remontprisen. Det icke mindre viktiga är ju, att uppmärksamheten nu blifvit riktad på den fara, som hotar remontafveln i vårt land, och man kan ju hoppas, att vederbörande framdeles skall finna medel att afvärja densamma.

Något yrkande har jag således icke att göra.

Herr Spånberg: De af herrarna, som med något intresse följt utvecklingen af den varmblodiga hästafveln, särskildt uppfödningen af ridhästremonter, i vårt land, hafva nog funnit, att denna afvel betydligt förbättrats; detta har erkänts både af monteringsstyrelsen och från de regementen, vid hvilka remonterna kommit till användning, och förbättringen har åstadkommits dels genom att staten sökt tillhandahålla bättre beskällare, dels därigenom att hästuppfödarna med stora uppoffringar skaffat sig bättre afvelsston. Såsom litet hvar nog känner, hafva emellertid produktionskostnaderna inom landtbruket betydligt stegrats på senare tid, arbetslönerna hafva stigit och äfven priset på annat materiel, som åtgår vid hästuppfödningen. Man skulle därför kunnat tro, att staten sökt i någon mån genom högre inköpspris för remonterna ersätta uppfödarna deras kostnader, men så har icke skett; detta pris har i medeltal varit 700 à 750 kronor och således ungefär detsamma under en lång följd år. Den 14 april 1882 utkom en förordning, hvarigenom stadgades, att minimipriset skulle vara 600 kronor och att det högsta priset skulle vara 900 kronor. Den 5 april 1889 skulle lägsta priset vara 500 kronor, högsta priset 900 kronor. Sedermera bestämdes genom en kungl. förordning 1 juni 1900, att det lägsta priset skulle vara 600 kronor, men maximipriset 1,000 kronor. Man finner häraf, att inköpspriset för remonter hela tiden under sist förflutna 28 år stått ungefär lika högt. Utskottet har i sitt betänkande gifvit erkännande åt, att en höjning af remontpriset bör äga rum. Visserligen har det icke föreslagit beviljande af något högre anslag, men utskottet säger, att höjning möjligtvis bör kunna ske genom användande af besparade medel. Huruvida detta skall kunna ske, känner jag icke, men man får väl hoppas, att så är fallet.

*Om höjning
af anslaget
till remonte-
ring.
(Forts.)*

*Om höjning
af anslaget
till remonte-
ring.
(Forts.)*

Det är ett annat uttalande, som utskottet här gör, nämligen angående minimiprisets för remonter höjande till 700 kronor, som jag skall bedja att få uppehålla mig vid. Denna höjning har också påyrkats af motionären. För min del anser jag, att den skulle vara till skada såväl för uppfödarna som för staten. Nu är det så, att remonteringsstyrelsen beordras, att en viss minimisumma och en viss maximisumma bör betalas för remonterna, och det kan tyckas, att 1,000 kronor är bra betaldt för en tre års häst. Emellertid är det högst få hästar, som betalas med detta pris; medelpriset, som af remonteringsstyrelsen icke får öfverstigas, är nämligen nu 750 kronor, eller, då 25 kronor gå till depoten, 725 kronor, hvilket således är det medelpris, som betalas för remonterna. Om nu minimipriset höjes till 700 kronor, är det gifvet, att sämre hästar på detta sätt komma att premieras. Uppfödarna få icke uppmuntran att skaffa fram bättre hästar, ty priset blir icke stort högre för de bättre än för de sämre. Dessutom är att observera, att huru väl man än väljer afvelsdjur och huru väl uppfödningen sker, så kommer dock en och annan häst fram, som är behäftad med ett eller annat fel, ett fel, som för brukbarheten icke gör något; han kan lika väl användas såsom kavallerihäst, men i den allmänna marknaden är en dylik häst icke värd 700 kronor, och en uppfödare tager då hellre 600 kronor, än han behåller den. Dessutom finnas i vårt land trakter, särskildt i Jönköpings län, där på grund af betes- och foderförhållanden hästarna blifva så små, att en stor del af dem med knapp nöd håller det föreskrifna måttet af 147 cm bakom sadeln. Dessa hästar hafva dock till följd af sin härstamning tillräcklig energi, de hafva lätt tillfredsställda behof, äro torra och bra såsom kavallerihästar, men de kunna visserligen icke betinga 700 kronor i marknaden och således icke heller köpas såsom remonter, ifall den nya bestämmelsen om minimipris blefve gällande. Remonteringsstyrelsen kan naturligtvis icke betala högre än marknadspriset.

Jag anser således, att denna bestämmelse om minimiprisets höjning blefve till skada för staten och uppfödarna, och får jag i anledning af hvad jag haft äran anföra yrka, att ur utskottets betänkande måtte utgå den bestämmelsen, att minimipriset skall höjas till 700 kronor. Detta minimipris skulle således bibehållas, såsom det nu är, vid 600 kronor.

Friherre Gripenstedt: Jag tycker verkligen, att utskottet behandlat denna motion så välvilligt och uttalat så vänliga känslor mot hästuppfödarna, att de, som tala å deras vägnar, borde vara belättna med hvad här föreligger. Det har också motionären förklarats sig vara, men den siste talaren var det icke. Han ville icke hafva minimipriset höjdt, utan han tyckte det var bra såsom det är och ville ha kvar det gamla — detta innebär således afslag på motionen i den delen — men ville, om jag uppfattade hans tankegång rätt, helst hafva maximipriset höjdt till 1,200 kronor. Detta skulle, såsom jag tror, icke vara lämpligt, ty treåriga hästar till värde af 1,200 kronor äro för dyra för staten såsom nummerhästar.

Höjes minimipriset åter, få i alla fall uppfödarna en viss garanti för att få tillräckligt betaldt, såvida hästen verkligen är värd att köpas. Är icke en utbjuden häst värd en summa af 700 kronor, låter naturligtvis remonteringsstyrelsen bli att köpa. Jag tror icke det är uträkning för staten att köpa sämre hästar; visserligen blir det den risken för en hästuppfödare, som har sämre hästar till afsalu, att *han* får låta bli att sälja, men det kan icke hjälpas.

Så talade den siste ärade talaren om, att han undrade, hur en höjning af remontpriserna skulle kunna äga rum, då icke anslaget höjdes. Men det är verkligen så, att för närvarande finnes å anslaget en besparing af 500,000 kronor, hvarför det således är möjligt för Kungl. Maj:t att utfärda sådana bestämmelser, att medelpriset vid inköp af remonter något höjes. Äro icke hästuppfödarna nöjda med detta, så blir det svårt att göra dem tillfredsställda.

Jag anser alla skäl tala för utskottets hemställan, hvartill jag yrkar bifall.

Herr Spånberg: Jag ansåg mig icke böra yrka på höjning i anslaget, då utskottet tydligen uttalat: »För att äfven i någon mån höja prisen för de bättre hästarna torde dock något ändrade bestämmelser angående medelpris m. m. böra af Kungl. Maj:t lämnas, och synes detta låta sig göra utan att för närvarande anslagets belopp höjes, då afsevärda besparingar å detta anslag finnas. Utskottet vill därför icke nu tillstyrka någon anslagsökning, så mycket mindre, som något bestämdt förslag därom icke föreligger.» Således har utskottet redan erkänt, att en höjning af medelpriset borde kunna ske utan anslagets höjning.

Hvad beträffar den föregående ärade talarens påstående, att sådana hästar icke vore värda att köpas, som kunde erhållas för 600 kronor, får jag erinra om, att under de sista två åren, som den nye chefen för remonteringsstyrelsen varit i verksamhet, har af remontinköpen 10 % skett till ett pris understigande 700 kronor, och den föregående chefen för denna styrelse köpte ännu fler till sådant pris. Då det gäller att köpa för de lägre prisen, beror det naturligtvis på, huru skicklig inköpare af hästar personen i fråga är, om han kan bedöma, att en viss häst bör köpas, hvilken, ehuru billig, kan tjänstgöra lika bra som en dyrare. Det är därför jag yrkar, att ändring icke måtte ske i nuvarande bestämmelse om minimipris.

Herr Tonning: Jag hör af herr Spånberg, att i Jönköpings län remonter kunna uppfodas och säljas så billigt, att det är omöjligt att i Skåne uppfoda hästar till samma pris. Två tredjedelar af nuvarande remontinköp göras emellertid i Skåne. För närvarande är dock den kallblodiga hästafveln stadd i så liflig utveckling, att den håller på att taga lofven af den varmblodiga. För att hindra detta bör man försöka höja inköpspriset å remonter och icke minst minimipriset, hvarigenom hästuppfödarna tillförsäkras att erhålla minst 700 kronor för en remont. Kallblodiga

Om höjning
af anslaget
till remonte-
ring.

(Forts.)

treåringar betalas nu med ganska betydliga priser, 750 à 800 kronor, och således öfvergår man allt mer och mer till uppfödande af dessa hästar, som äro mycket billigare i uppfödningkostnader och icke fordra så noggrann vård som de andra. Häri ligger nu en fara för den varmblodiga hästafveln, då nämligen en stor del varmblodiga ston föras till kallblodiga hingstar. Uppfödningen är billig och afsättningen mycket god på dessa kallblodiga djur. Därför måste något göras för att bevara det varmblodiga stomateriet på de platser, där remontuppfödning hittills idkats. Det är på denna grund jag tror, att det skall blifva till glädje och fromma för uppfödarna af varmblodiga hästar, om de tillförsäkras ett minimipris af 700 kronor vid inköp af remonter.

Herr Spånberg: Jag kunde aldrig tänka mig, att från de skånska hästuppfödarnas sida man skulle opponera sig mot mitt förslag, ty om åtskilliga hästar kunna inköpas i Småland för så billigt pris som 600 kronor, kan ju remonteringsstyrelsen betala så mycket mer för de skånska hästarna.

Efter det öfverläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att under öfverläggningen om nu föredragna punkt, utom i afseende å motiveringen, hvartill han ville återkomma efteråt, endast yrkats, att utskottets hemställan skulle bifallas.

På sedermera gjord proposition biföll kammaren hvad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Beträffande härefter motiveringen, yttrade herr talmannen, att i afseende därå yrkats, af herr *Spånberg*, att utskottets motivering skulle godkännas med den ändring, att däri ej skulle inflyta något uttalande om höjning af minimipriset för remonter.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner, först på godkännande af utskottets motivering och vidare på bifall till herr Spånbergs yrkande och förklarade sig finna propositionen på godkännande af utskottets motivering vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Spånberg* begärde votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som godkänner motiveringen i punkten 13 af statsutskottets utlåtande nr 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr Spånbergs yrkande i frågan.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstning befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 75;

Nej — 37.

Punkten 14.

I punkten 14 af fjärde hufvudtiteln i statsverkspropositionen hade Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen att höja anslaget till lega af hästar för artilleriets, ingenjörtruppernas och trängens exercis, nu 613,272 kronor, med 15,776 kronor till 629,048 kronor.

*Höjning af
anslaget till
lega af hästar
för artilleriets
m. fl. trupper
exercis.*

Utskottet hade i nu föredragna punkt på åberopadt skäl hemställt, att Riksdagen måtte höja anslaget till lega af hästar för artilleriets, ingenjörtruppernas och trängens exercis, nu 613,272 kronor, med 9,376 kronor till 622,648 kronor.

Herr Larsson, Jacob: I min reservation mot utskottets hemställan vid denna punkt har jag hemställt om ytterligare nedsättning af det belopp, som Kungl. Maj:t äskat. Men efter de beslut, som fattats rörande punkterna 39 och 40, har jag icke något yrkande att göra.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkterna 15—17.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 18.

Lades till handlingarna.

Punkten 19.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 20.

I punkten 20 af fjärde hufvudtiteln i statsverkspropositionen hade Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen att höja anslaget till arméns byggnader, mötesfält och kommandantskapsutgifter samt fortifikationens öfningar och materiel, nu 1,146,640 kronor, med 113,750 kronor till 1,260,390 kronor.

*Höjning af
anslaget till
arméns bygg-
nader m. m.*

Utskottet hade i denna punkt på angifven grund hemställt, att Riksdagen måtte höja anslaget till arméns byggnader, mötesfält och kommandantskapsutgifter samt fortifikationens öfningar och materiel, nu 1,146,640 kronor, med 109,750 kronor till 1,256,390 kronor.

Herr Larsson, Jacob: Med hänsyn till de beslut, som kammaren fattat i föregående punkter, har jag icke heller här något yrkande att göra i anledning af den af mig afgifna reservationen.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter kammaren biföll hvad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkten 21.

Lades till handlingarna.

Punkten 22.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 23—26.

Lades till handlingarna.

Punkterna 27—29 och 31.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 32.

Lades till handlingarna.

Punkterna 33—37.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 38.

*Anslag till
ingenjör-
materiel.*

Med tillstyrkande af bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning samt med åberopande af hvad i statsrådsprotokollet öfver landtförsvarsärenden den 13 januari 1911 sid. 138 och 139 finnes i ämnet anfördt, hade utskottet i föreliggande punkt hemställt, att Riksdagen måtte

a) för anskaffande af ingenjörmateriel m. m. för Göta ingenjörkårs fästningsingenjörkompani å extra stat för år 1912 anvisa 15,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att af omhänderhafvande medel under år 1911 förskjuta beloppet för att sedermera ersättas af ifrågavarande anslag; samt

b) för anskaffande af ingenjörmateriel m. m. för Bodens ingenjörkår bevilja 117,000 kronor samt att häraf å extra stat för år 1912 anvisa 17,000 kronor.

Vid mom. b) af förevarande punkt hade reservation afgifvits af herrar *J. T. Larsson, A. Wiklund, P. Olsson, F. W. Thorsson, K. Starbäck, K. V. Rydén, J. Ström* och *E. A. Nilson*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Kungl. Maj:ts förslag i detta ämne icke måtte af Riksdagen bifallas.

Herr Larsson, Jacob: I reservation har jag yrkat afslag på Kungl. Maj:ts hemställan under mom. b) i denna punkt, som afser anskaffande af ingenjörmateriel m. m. för Bodens ingenjörkår.

Det förefaller mig, som om det här icke endast vore fråga om ett anslagskraf, utan bakom anslagskraften synes ligga en organisationsfråga. Fullt uppsatt, skall Bodens ingenjörkår utgöras af 4 kompanier. Efter hvad som meddelats, har det varit ifrågasatt, att af dessa fyra kompanier två skulle vara fästningsingenjörkompanier, men att däremot de två andra kompanierna vore afsedda för de speciellt tekniska anordningarna. Om man ser på redogörelsen i statsverkspropositionen angående denna till anskaffande ifrågasatta materiel, tyckes däraf framgå, att meningen vore, att samtliga fyra ingenjörkompanierna vid Boden skulle blifva fästningsingenjörer i vanlig mening. Det vill emellertid förefalla mig, som det vore af ganska stor vikt, att, innan man beviljar detta anslag, frågan om ingenjörtruppernas användning för det ena eller andra ändamålet blifver af Riksdagen pröfvad, så att man icke nu beviljar materiel, som skulle föra med sig, att samtliga fyra kompanierna blefve utrustade såsom vanliga fästningsingenjörer, i hvilket fall man kunde äfventyra nya anspråk på ytterligare trupper för att handhafva de särskilda tekniska anordningarna. Af denna anledning tillåter jag mig att yrka afslag på utskottets hemställan och bifall till den af mig vid betänkandet fogade reservationen.

*Anslag till
ingenjör-
materiel.
(Forts.)*

Friherre Gripenstedt: Vid en föregående punkt yrkade den siste talaren afslag på materiel, därför att det icke fanns folk. Först gällde det uppsättande af kadrar, och som han icke ville vara med om det, så ville han icke heller hafva någon belyningsmateriel. Här finnes det emellertid redan folk: fyra kompanier af Bodens ingenjörkår, som är uppsatt. Skola de icke få redskap och verktyg för sina behof? Det står i Kungl. Maj:ts proposition, att de hitills fått låna dylika verktyg från Svea ingenjörkår. Men nu, sedan Bodens ingenjörkår är till fullo uppsatt, behöfver kåren egen materiel. Det är vanliga verktyg, materiel för brobyggnad och öfverskeppning, för snöplogning och isupptagning samt instrument för befälsöfningar och mera sådant. Skall man hafva personal och icke hafva materiel, utan nödgas låna från annat håll? Det tycker jag verkligen vara i hög grad inkonsekvent.

Huruvida en omorganisation af de fyra kompanierna skall ske, som den förre talaren antydde, så att de icke blifva fästningsingenjörer i vanlig mening, det är en sak, som jag icke vet. Det framgår icke af handlingarna. Deras verksamhet är för öfrigt så pass mångsidig, att jag icke tror det kan skada, om de någon gång få handhafva belyningsmateriel och sådant.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Larsson, Jacob: Ja, herr talman, den ärade talaren påstod, att här finns folk, men jag skall be att få fästa uppmärksamheten på att Riksdagen tidigare har beviljat anslag till åtskillig ingenjörmateriel just af den beskaffenhet, som skulle omhändertagas af den del af Bodens ingenjörtrupper, som är afsedd för speciellt tekniska anordningar. Det är därför, som jag tillåter mig ifrågasätta, om samtliga fyra kompanier böra utrustas med materiel af det slag, hvartill anslag nu äskas.

Anslag till
ingenjör-
materiel.
(Forts.)

Friherre Falkenberg: Såvidt jag fattade herr Larsson rätt, skulle medel till ingenjörmateriel hafva beviljats i sammanhang med 1901 års härordning. Jag tog i går händelsevis reda härfpå, och så var icke förhållandet. Dåvarande statsrådet Crusebjörn gjorde icke några beräkningar å materiel för dessa fyra kompanier, hvilket gör, att någon materiel aldrig ingått i kalkylerna för dessa kompanier. Men naturligtvis är det nödvändigt, att, när trupperna finnas, också materiel för trupperna beviljas.

Efter det öfverläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i afseende å förevarande punkt yrkats, dels att hvad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock af herr *Larsson, Jacob*, att kammaren skulle bifalla utskottets hemställan i mom. a) samt, beträffande mom. b), antaga det förslag, som innefattades i den af honom m. fl. vid momentet afgifna reservation.

Sedermera gjordes propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarades propositionen på bifall till hvad utskottet i punkten hemställt vara med öfvervägande ja besvarad.

Punkterna 41—48.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 49.

Lades till handlingarna.

Punkterna 50—52.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Herr statsrådet *Malm* aflämnade Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen med förslag till ändrad lydelse af 20 § i nådiga förordningen den 28 oktober 1910 om inkomst- och förmogenhetsskatt m. m.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets den 15 och 17 i denna månad bordlagda utlåtanden:

nr 19, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande af ett fordonsförråd vid Norrbottens regementes kasern-etablissemang i Boden, och

nr 20, i anledning af väckt motion i fråga om underlättande för officerare att uttaga remonter från kronans depåer och nummerhästar från regementen,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets den 15 och 17 innevarande mars bordlagda utlåtande nr 21, i anledning af väckta motioner angående förstärkande af befästningsanläggningarna vid Tingstäde på Gottland.

Om förstärkande af befästningsanläggningarna vid Tingstäde.

I två likalydande, till statsutskottet hänvisade motioner, väckta, den ena (nr 35) inom Första kammaren af herrar *A. Sundblad* och *Th. af Ekenstam* samt den andra (nr 58) inom Andra kammaren af herr *M. E. Scallingson*, hade hemställts, att Riksdagen måtte besluta hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte taga frågan om förstärkning af befästningsanläggningarna vid Tingstäde i förnyad ompröfning samt för Riksdagen framlägga däraf föranledda förslag i ämnet.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på angifna skäl hemställt, att herrar *Sundblads* och af *Ekenstams* samt *Scallingsons* ifrågavarande motioner icke måtte af Riksdagen bifallas.

Reservation hade afgifvits af herr *A. G. L. Billing*, friherre *J. T. Gripenstedt*, grefvarne *P. O. L. Klingspor* och *C. O. Taube*, herr *P. Sörensson*, friherrarne *C. H. Falkenberg* och *J. G. Beck-Fröis* samt herrar *G. Olsén*, *A. Åström* och *M. E. Scallingson*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes taga frågan om förstärkande af befästningsanläggningarna vid Tingstäde under förnyad ompröfning samt vidtaga de mått och steg, som i detta hänseende pröfvades bäst främja Gottlands försvar.

Herr af Ekenstam: Med hänsyn till den välvilja, som en del af utskottets ledamöter från denna kammare hafva visat ifrågavarande motion, samt till det auditorium, för hvilket jag har att tala, hoppas jag icke behöfva vara så mångordig, som annars detta ämne möjligen skulle fordra. Emellertid måste jag, innan jag kommer in på det egentliga sakförhållandet, erinra om det försvarspolitiska läge, som Gottland intager.

Utän tvifvel är det sedan ganska lång tid fastslaget, att Gottland intager så till vida en särställning till öfriga delar af Sveriges land, att det kan utsättas för krigsfara icke blott genom direkta anfall, utan äfven vid krigiska förvecklingar mellan andra makter, som då på Gottland söka få depåer, hamnar, kolupplag eller sådant, hvilket Sverige med hänsyn till sin neutralitet ej kan tillåta. Vid sådan krigsfara — den må nu komma direkt eller indirekt — är det ganska sannolikt, att den omtanke om svenska fastlandet, som må finnas hos de ledande, kommer att medföra, att någon egentlig undsättning eller förstärkning af Gottlands försvarstrupper icke kan åtminstone i första hand vara att påräkna. Under sådana förhållanden är det naturligen af allra högsta vikt, att den försvarskraft, som finnes på Gottland, är väl ordnad och äfven i öfrigt har de bästa möjliga betingelser för att kunna göra sig gällande,

Det är också af den anledningen, som man har tänkt sig eller, rättare sagdt, beslutit att å Gottland upprätta en befäst ställning, den s. k. Tingstädeställningen. Hvarför man nu egentligen valde

Om förstärkande af befästningsanläggningarna vid Tingstäde.
(Forts.)

Tingstäde, vill jag icke ingå på. Emellertid, Tingstäde ligger vid allmänna landsvägen mellan Visby och Fårösund. Det ligger så pass långt inskjutet i landet, som det kan tänkas vara på Gottland, följaktligen så väl skyddadt mot oförmodadt öfverfall, som man där kan hoppas att vara. På den mest kritiska punkten af ställningen har förlagts det större fortet. Sedermera, västerut, bakom detta ligga förråden. Dessa skulle ytterligare skyddas med förskansningar och fort, hvilka skulle förläggas i en halfcirkel åt norr, väster och söder. Det är just de där förskansningarna på andra sidan förråden, som det här gäller. Vid Tingstäde finnes nu hopade förråd till värde af i rundt tal en miljon kronor. Dessa förråd innehålla munderingar, ammunition, proviant o. s. v., öfver hufvud taget allt, som är nödvändigt för en mobilisering och för att lämna den stridande truppen förplånad. Hafva nu verkligen icke dessa förråd fått det skydd, som från början varit åsyftadt, är det ju fara värdt, att de icke komma till den nytta, som afses. En liten fientlig styrka, som oförmodadt träder upp, kan förstöra dem eller åtminstone förhindra deras användande för de gottländska trupperna. Under sådana förhållanden blir det omöjligt att mobilisera, och det tillskott i värnkraft, som Gottlands fåtaliga trupper behöfva, skulle på det viset icke kunna presteras. Detta är den ena sidan af saken och anledningen, hvarför denna befästning behöfver förstärkas.

Den andra sidan är denna, som också många gånger förut blifvit framhållen, att om verkligen mobiliseringen lyckats, och om de gottländska trupperna gjort hvad de kunnat för att värja sitt område, men ändock haft motgång, skola de hafva en befäst punkt, dit de kunna draga sig tillbaka, och där de kunna vara någorlunda skyddade, intill dess de kunna hoppas att få förstärkingar från fastlandet. Med ett ord, det skulle finnas en punkt på Gottland, där den svenska flaggan skulle svaja, en svensk punkt på ett i öfrigt kanske eröfradt område, en omständighet, som vid de eventuella fredsunderhandlingarna göra det vida möjligare att åt svenska kronan bevara Gottland.

Nu säga herrarna, att det där är ju gottländska synpunkter; det är visst en värderik ö, och man bör göra hvad man kan för att försvara den, men omtanken om det stora fosterlandet och de många kraf, som där finnas, göra, att man i första hand måste tänka på det. Jag undrar, om sådana resonemang kunna hålla streck. Vi skola tänka på huru stort afståndet är mellan Gottland och fastlandet. Med de snabbgående båtar, som nu finnas, når en torpedbåt från västra sidan af Gottland fastlandet på cirka 3 à 3½ timmar. Skulle Gottland vara i fiendehand, ligger det i alldeles öppen dag, att det kustförsvaret, som skall af fastlandet presteras, blir ytterligt svårt och osäkert och i många fall hopplöst. Sveriges trygghet och säkerhet fordra utan allt tvifvel, att uppoffringar göras, för att Gottland måtte bibehållas såsom svenskt, och att den värnkraft, som finnes på Gottland, skall vara tillräckligt stark för att kunna möta de svårigheter, som där kunna uppstå. Jag hoppas också, att den vädjan, som ställes till kam-

maren, att den plan, som en gång varit uppe och blifvit gillad, icke måtte falla i glömska — att denna vädjan icke måtte förklinga ohörd, utan att kammaren behagade, med godkännande af reservationen, besluta en skrifvelses afåtande till Kungl. Maj:t i ämnet.

Om förstärkande af befästningsanläggningarna vid Tingstade.

(Forts.)

Friherre Gripenstedt: Jag har ingen närmare känedom om befästningsanläggningarna vid Tingstade. Jag tror för öfrigt icke det är lämpligt, att man här går in på någon detaljgranskning, huruvida de befinnas i ett tillstånd, som tarfvar förbättring. Men jag anser denna motion, som framburits af Gottlands representanter, vittna om så varmt intresse för vårt försvar, icke endast för Gottlands, utan för hela landets försvar, att det icke vore värdigt Första kammaren att besvara denna sak med ett blekladt nej. Jag anser verkligen, att man här genom att följa reservationen bör gifva ett moraliskt stöd åt Gottlands önskingar, hvilket kan vara af ganska stort värde, och jag ber därför att få yrka bifall till den reservation, som af herr Billing m. fl. afgifvits.

Herr Björklund, Olof: Då jag inom utskottet biträdt det slut, hvartill utskottet kommit, har detta icke berott på något underskattande af betydelsen utaf förstärkande af Gottlands försvar, men jag har ansett, att hvad motionärerna framfört icke utgjort tillräcklig anledning att skriva till Kungl. Maj:t i ämnet och anhåller därför om bifall till utskottets hemställan.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, gjordes jämligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i nu föredragna utlåtande hemställt samt vidare därpå att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, skulle antaga det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet afgifna reservation; och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets den 15 och 17 innevarande månad bordlagda utlåtanden:

nr 22, i anledning af väckt motion angående utredning i fråga om försäljning af vissa delar af det s. k. Järfvafältet invid Stockholm m. m., och

nr 23, angående Kungl. Maj:ts proposition i fråga om försäljning af Skånska dragonregementets gamla kasernetablissemang med tillhörande tomt i Ystad,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Föredrogs ånyo lagutskottets den 15 och 17 innevarande månad bordlagda utlåtande nr 19, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af 14 kap. 22 § strafflagen.

Om lindring af straffet för barnamord.

Om ändring
af straffet för
barnamord.

(Forts.)

Uti en inom Andra kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, nr 213, hade herr *V. Rydén* föreslagit, att Riksdagen ville för sin del antaga följande förslag till ändrad lydelse af 14 kap. 22 § i strafflagen:

22 §.

Har kvinna, som af oloflig beblandelse blifvit hafvande, vid födseln eller därefter uppsåtligen dödat sitt barn, vare sig genom handåverkan eller underlåtenhet af det, som till barnets bibehållande vid lif nödigt var; dömes för barnamord till straffarbete från och med ett till och med sex år. Äro omständigheterna synnerligen försvarande, må tiden för straffarbetet till tio år höjas.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på anförda grunder hemställt, att Riksdagen, i anledning af förevarande motion, måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, i hvad mån och på hvad sätt lindrigare straff måtte kunna stadgas för kvinna, som, utan att de i 14 kap. 22—25 §§ strafflagen stadgade förutsättningar vore för handen, dödat sitt barn eller gjort försök därtill, samt för Riksdagen framlägga det förslag, som därpå kunde föranledas.

Reservation hade afgifvits af herr *Håkanson*, med hvilken herrar *Gustaf Andersson*, *Lorentz Petersson*, *Trana*, *von Baumgarten* och *Stendahl* instämt, och som hemställt, att förevarande motion icke måtte föranleda någon Riksdagens åtgärd.

Herr *Håkanson*: Säkerligen har motionären varit synnerligen upprörd öfver det rättsfall, som han själf angifver hafva varit den närmaste anledningen till hans motion. Ätminstone kan jag icke på annat sätt förklara att han kunnat framställa ett sådant förslag till ändring af 14 kap. 22 § strafflagen som det han i motionen framlagt. Om nämnda lagrum ändrades på sätt, motionären föreslagit, skulle detta ha till följd att om en moder, som framfödt ett oäkta barn dödade detta, äfven sedan det nått en ålder af t. ex. 40 år, hennes brott skulle rubriceras och bedömas såsom barnamord. De i lagrummet förekommande orden »vid födseln eller därefter» vore i så fall helt och hållet öfverflödiga och kunde saklöst utgå. Dessa ord jämte barnets benämning af »foster» ha emellertid användts just för att få fram det för barnamord konstituerande, eller att barnets dödande skall hafva ägt rum vid födseln eller kort därefter. Utskottet har helt naturligt icke kunnat biträda motionärens ändringsförslag utan endast hemställt om en skrifvelse till Kungl. Maj:t om utredning, »i hvad mån och på hvad sätt lindrigare straff må kunna stadgas för kvinna, som, utan att de i 14 kap. 22—25 §§ strafflagen stadgade förutsättningar äro för handen, dödat sitt barn eller gjort försök därtill». Enligt min åsikt kan det resultat, hvartill motionären och lagutskottet syftat, icke uppnås genom en ändring af 14 kap. 22 § eller öfriga paragrafer om barnamord. Man skulle visserligen i nämnda § kunna sätta in en tidsbegränsning, hvarigenom stadgades t. ex. att, om barnet dödades innan det var mera än en

månad gammalt, brottet skulle rubriceras såsom barnamord, men hvad vunno man härmed? Om modren dödade barnet, då det var en månad och en dag gammalt, skulle hon dömas till lifstids straffarbete, men hade hon begått handlingen en dag tidigare, skulle hon kunnat dömas till så lågt straff som ett års straffarbete. Jag tror nog att rättskänslan skulle blifva lika upprörd öfver ett dylikt fall som det, hvaröfver man nu beklagar sig. Främmande strafflagar upptaga mer eller mindre restriktiva bestämmelser i detta afseende. Vi reser vanter hafva uti vår reservation hänvisat till Tysklands, Belgiens, Nederländernas och Danmarks strafflagar. Dessa använda allmänt uttrycket »vid eller strax efter födseln», alltså ungefärligen samma ordalag som vår strafflags: »vid födseln eller därefter». Norska strafflagen begagnar uttrycket »under födselen eller inden et Døgn efter denne», hvilken bestämmelse ju är mera restriktiv än den som gäller hos oss.

Jag kan för min del icke finna annat än att ett tillmötesgående af motionen måste föranleda en ändring i 14 kap. 1 § strafflagen, som handlar om vanliga mord. En sådan ändring skulle man ju kunna tänka sig såsom ett nytt moment till 1 § af innehåll att, därest omständigheterna vore synnerligen mildrande, kunde dömas till straffarbete på viss tid. Emellertid förutsätter denna ändring en omarbetning af närmast följande paragrafer, såväl den 2 § om mordförsök som den därpå följande 3 § om dråp och antagligen jämväl flera följande §§. I allt fall förefaller det mig föga tilltalande att i en paragraf, som lyder: »Den som, i uppsåt att döda, med berådt mod beröfvar någon lifvet, skall» etc., tala om förmildrande omständigheter. Ett sådant brott förutsätter nämligen ett så ondt uppsåt och en så brottslig vilja att det måste anses betänkligt att för att vinna en lindring i några få fall stadga en allmän bestämmelse om förmildrande omständigheter. Äfven skulle man kunna tänka sig ett annat sätt. Norska strafflagen skiljer t. ex. ej på mord och dråp, men har en mycket vid straffskala. Men så vidt jag förstår skulle därför behöfvas en fullständig omarbetning af nästan alla bestämmelserna uti 14 kap. strafflagen, hvilka röra mord och dråp. Nu veta vi att hela strafflagen är under revision af en utaf Kungl. Maj:t därtill förordnad person, och jag kan icke tänka mig annat än att han kommer att taga dessa frågor under öfvervägande samt att de blifva i möjligaste mån vederbörligen beaktade. Intill dess denna revision kommit till stånd har jag ansett att man skulle kunna hjälpa sig med Konungens benådningsrätt. I sådana fall som det här åberopade, hvilket föranledt motionen i fråga, har nåd alltid beviljats. Nu säger utskottet, att om en straffbestämmelse befinnes vara af den beskaffenhet, att därifrån ofta måste dispenseras i nådeväg, ådagalägger den därmed i viss mån sin olämplighet. Det skulle vara alldeles riktigt om man kunde säga att mördare i allmänhet finge nåd och att lifstids straffarbete i allmänhet ansåges vara ett för hårdt straff för mord. Så är emellertid ingalunda förhållandet. I allmänhet benådas en till lifstids straffarbete för mord dömd brottsling först efter en 25 à 30 års oförvitligt upp-

*Om ändring
af straffet för
barnamord.
(Forts.)*

Om lindring
af straffet för
barnamord.
(Forts.)

förande i fängelset. Understundom beviljas en dylik brottslings nådeansökan aldrig. Jag kan alltså icke se annat än att man lämpligast bör vänta med att införa de här åsyftade nya bestämmelserna i 14 kap. strafflagen intill dess ett fullständigt förslag till omarbetning af åtminstone detta kapitel i strafflagen blifvit uppgjortt.

Slutligen vill jag tillägga att jag för min del icke kan godkänna att en genom öfverdrifna skildringar och kanske delvis oriktiga framställningar framkallad känslöstämning skall få motivera en så vidtgående lagändring som den här ifrågasatta.

På dessa grunder ber jag herr talman att få yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till den därvid fogade reservationen.

Herr Bergendahl: Jag kan visserligen i flera afseenden instämma i det uttalande, som reservanterna gjort och som lagutskottets ärade ordförande här vidare utvecklade, men äfven med denna utgångspunkt anser jag mig kunna och böra yrka bifall till utskottets hemställan. Jag gifver således reservanterna rätt däruti, att för att vinna det syftemål, som med denna framställning afses, lagändringen nog får blifva mera omfattande än hvad motionären tänkt sig, men jag kan icke förstå att icke denna lagändring kan företagas utan afbördan på genomförandet af hela den strafflagsreform som väntas och hvarpå man sannolikt får vänta ganska länge. Det har genom de senare årens erfarenheter påvisats bristfälligheter i lagstiftningen på detta område och därför synes det mig vara påkalladt, att man gifver uttryck åt sin önskan om bristfälligheternas afhjälpande.

Såsom af betänkandet framgår anknyter sig motionen närmast till ett rättsfall, som inträffade under senare hälften af förlidet år och som mycket upprörde sinnena. Det var en ung kvinna, som under inflytelsen af den förtviflade ställning, hvaruti hon och hennes barn råkat, bragte sitt späda barn om lifvet, hvarför hon dömdes till lifstids straffarbete. Det uppgafs att hon hade öfvergifvits af barnets fader och utstötts från föräldrahemmet; hon kände trycket af den hjärtlöshet, hvarmed hon bemötts, och sin förtviflade öfvergifvenhet, och så begick hon brottet. Den domstol, som fällde domen öfver henne, fick till en början uppbära mycket klander, ty man tog för gifvet att domstolen hade oriktigt förfarit — lagen kunde icke vara så orättfärdig, resonerade man. Pressen behandlade denna sak, det var tidningar som till och med anordnade enquêtes och domstolen angafs hos justitieombudsmannen. Genom den utredning, som därigenom företogs, började man snart inse att det fällda utslaget var lagligen grundadt, och då kastade opinionen om och vände sig mot lagen, och jag tror för min del att opinionen den gången träffade rätt, fick sikte på hvad som brast. Det är, synes mig, en brist i lagen att man icke har där förutsett de fall, att dödandet äger rum under omständigheter, hvilka visserligen karakterisera handlingen såsom mord men äro af väsentligen mildare art än de vid mord vanligen förekommande. Såsom bekant skiljer den svenska strafflagen

mellan mord uti egentlig mening och barnamord, för det förra är straffet lifvets förlust eller straffarbete på lifstid och i det senare fallet kan straffet gå ned så långt som till ett års straffarbete, maximum är sex år eller då försvärande omständigheter föreligga 10 års straffarbete. Nu är förutsättningen för att ett barnamord skall anses i juridisk-teknisk mening hafva ägt rum att en ogift moder dödat sitt *foster*, som det heter i lagen, eller sitt barn vid födelsen eller därefter, d. v. s. således innan det fysiska och psykiska tillstånd, hvaruti födelsen försatt henne, upphört. En sådan tidsbegränsning är visserligen för barnamordets konstituerande nödig, men det hade bort beaktas, att äfven därefter tagandet af barnets lif kan äga rum under omständigheter, som äro af lika mildrande art som de, hvilka förekomma vid barnamord. Under födseln har modern varit intagen på ett barnbördshus eller ett annat skyddshem, där hon åtnjutit vård af välvilliga människor, men utkommen därifrån träder hon ut i lifvet ensam och öfvergifven samt utan möjlighet att taga sig fram, och i den förtviflade belägenhet, hon nu befinner sig, begär hon handlingen. Här för dömes hon då till lägst lifstids straffarbete under förutsättning att de subjektiva och objektiva rekvisita, som fordras för mord, äro för handen. Om dödandet skett kanske några dagar förut, hade den lägre straffbestämmelsen fått gälla för henne. Men lagen gör jämväl en annan begränsning för att karaktärisera barnamordet, nämligen att den kvinna, som begår den brottsliga handlingen, skall vara en, som efter oloflig beblandelse blifvit hafvande, alltså strafflindringen gäller icke för den gifta kvinnan. Den gifta kvinnan kan dock bringa sitt barn om lifvet vid födseln eller därefter under kanske enahanda omständigheter som den ogifta, men den gifta kvinnan blir straffad såsom för vanligt mord. Det borde finnas ett lagstadgande, som medgäfvit rätt att utmäta straffet lindrigare än hvad 1 § i 14 kap. föreskrifver för fall, där dödandet sker under synnerligen förmildrande omständigheter. Ty det kan inträffa, att motivet till handlingen varit moderskärleken till barnet.

Nu har det anmärkts att i sådana sällsynta fall har Konungens benådningsrätt fått anlitas. Häremot vill jag emellertid anmärka, att dessa fall icke äro så sällsynta som man måhända föreställer sig. Tidt och ofta får man höra talas om likartade fall som det nu ifrågavarande, och för få dagar sedan läste man om huru en gift kvinna bragt sitt lilla barn om lifvet i förtviflan öfver att det ständigt var utsatt för misshandel af en degenererad fader. Modern såg med ängslan och oro emot barnets framtid, som var afladt af en åt dryckenskapslasten hemfallen fader och som uppfostrades i ett hem, där barnet var ständigt utsatt för misshandel. I öfrigt vill jag anmärka, att det måste vara illa ställt med lagstiftningen, om det skall vara nödigt att få rättvisa först på nådevägen, men möjlighet däremot saknas för domaren att i det speciella fallet skipa den rättvisa, som den mänskliga rättskänslan kräfver. Det är en tung plikt för domaren att tillämpa en lag, som han finner vara uppenbart orättvis, och jag har själf bevittnat en domares själskval, då han hade att pröfva ett fall analogt med det, som

*Om lindring
af straffet för
barnamord.
(Forts.)*

Om lindring
af straffet för
barnamörd.
(Forts.)

här berörts uti motionen. Jag tror därför att en lagändring här är af nöden. Hvar ändringen skall placeras det må den blifvande utredningen gifva vid handen, jag tror såsom lagutskottets ordförande, att man har närmast att vända sig till 1 § i 14 kap. och att en del andra §§ måste omformuleras. Men icke kan jag finna att det skulle möta hinder för en partiell lagstiftning uti ifrågasvarande syfte.

Då jag anser att flera af de fall, som på sista tiden blifvit bemärkta, varit af den art, att man måst inse att lagen är hård och orättvis i den grad att rättskänslan måste reagera däremot, anhåller jag att få yrka bifall till lagutskottets hemställan.

Friherre De Geer, Louis: Den föregående ärade talaren har något redogjort för det upprörande rättsfall, som legat till grund för motionen. Jag skall icke inlåta mig därpå och hade troligen icke gjort det i alla fall, ty de, som äro motståndare till en sådan lagändring, som motionären föreslagit, säga, att man skall icke grunda en lagändring på ett särskildt fall eller på en däraf framkallad känslöstämning. Jag vill gifva dem rätt i detta, men jag vågar bestrida att det här blott gäller ett särskildt fall, som gör en sådan lagändring behöfzig. Det har nämligen, sedan vår nu gällande strafflag skrefs, inträdt förändrade förhållanden, som göra att dessa bestämmelser icke längre äro tillfredsställande, och det beror helt enkelt bland annat därpå, att på många orter blifvit inrättade barnbördshus, dit dessa kvinnor, som ej hafva någonstans att vända sig, kunna gå och få en fristad för en 8 à 10 dagar. När de sedan skickas ut därifrån, kommer den kritiska tidpunkten — de tillhöra ju ofta landtbefolkningen — de söka sig då ut till sin gamla hembygd, men där stöta alla människor dem ifrån sig, man är rädd att få barnet på kommunen, och dessa stackars kvinnor se ofta ingen möjlighet att få någon tillflyktsort. Då inställer sig frestelsen för dem att göra af med barnet. Men det är nu ej längre ett barnamörd, utan det blir ett mord, hvilket enligt 14 kap. 1 § strafflagen skall straffas med lägst lifstids straffarbete. En mängd sådana fall hafva inträffat, jag vet det från säkert håll, så att redan däri finnes en anledning att ändra lagstiftningen.

Nu säger lagutskottets ordförande vidare, att man icke bör handla under intrycket af en känslöstämning, och äfven därtutinnan vill jag gifva honom rätt, men jag tror dock att vi äfven i juridik och lagstiftning böra inrymma något litet rum för känslan. Lyckligtvis behöfver man icke basera det här endast på känslan, ty det finnes något annat som jag är öfvertygad om att lagstiftningen i främsta rummet bör tillgodose och det är det sunda förnuftet och dess kraf. Ty, mina herrar, det kan väl icke vara rimligt att en kvinna, som af förtviflan drifves att döda sitt barn, äfven om det är tre veckor gammalt, skall bestraffas lika hårdt som den mängd af brottslingar, hvilka af de mest lumpna egoistiska motiv bringa människor om lifvet t. ex. för att skaffa sig medel till nöjen och njutningar, som så ofta sker. Jag vill blott erinra herrarna om tvenne unga män, hvilka narrade upp en gam-

mal postvaktmästare i sitt rum och slog ihjäl honom för att få penningar till sina nöjen — de fingo också lifstids straffarbete. Kan nu denna arma kvinna jämföras med dessa brottslingar, denna kvinna som bortstötts af alla människor och som slutligen icke ser sig någon annan råd än att taga lifvet af sitt barn? Ja, säger man, det är inte så farligt, man har ju alltid Konungens benädningsrätt. Ja, det är nog riktigt, men om denna benädningsrätt ständigt skall behöfva tillämpas, så är det hårdt för den brottsliga som skall vara beroende af nåden, och det är ej mindre hårdt för domaren, på sätt äfven utskottet påpekat, ty domaren måste döma på ett sätt som absolut strider mot hans rättskänsla, och jag har från trovärdigt håll, af personer, som haft särskild anledning att följa dessa företeelser på straffrättens område, hört uppgifvas att domar afkunnats i liknande fall, då domaren dömt för barnamord, där han bort döma för mord, om han strikte följt lagens ordalydelse. Det kan väl icke vara riktigt. Och vidare ha vi att tänka på den verkan som dessa domar göra på allmänheten. Tänken eder, mina herrar, när ett dylikt utslag afkunnas för en tingsmenighet, huru är det väl möjligt att denna skall inse det rättvisa uti en sådan dom, och är det väl möjligt, att den stora allmänheten, som ej känner de juridiska finesserna, när den läser om detta, kan annat än finna det vara en orimlighet och att det ej kan vara möjligt att en sådan lag kan gälla ännu i våra dagar? Jag tror därför att det vore mycket skäl att tänka på en ändring i detta oeffterrettighetstillstånd utan att afbida den stora strafflagsreform som vi ha i sikte, men som kan komma att dröja ganska länge.

Jag skulle emellertid knappt ansett det lönt att försöka yrka bifall till utskottets hemställan, om jag icke efter att hafva studerat detta betänkande kommit att genomläsa det betänkande, som står näst därefter på föredragningslistan och hvari man får se ett märkligt förhållande. Det gällde där en motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående beredande af en bättre rättslig ställning åt utom äktenskapet födda barn och deras mödrar. Utskottets majoritet hade beslutit en sådan skrifvelse, men utskottets ordförande med medreservanter hade reserverat sig och ansett, att det vore alldeles omöjligt att företaga den frågan fristående, emedan det var bekant, att lagberedningen och fattigvårdskommittén redan hade saken om hand. Det kunde enligt reservanternas mening i allt fall icke göras utan i sammanhang med en allmän reform af rättegångsväsendet i vårt land. Samma dag, som utskottets reservanter afgävo sitt votum, hände emellertid, att Kungl. Maj:t remitterade en petition om precis samma sak till lagberedningen och fattigvårdskommittén med förordnande, att lagberedningen och kommittén skulle undersöka, huruvida icke detta ämne kunde för sig behandlas och, om så läte sig göra, snarast möjligt inkomma med förslag. Ja, mina herrar, kan Kungl. Maj:t anse det möjligt att separat lösa en så vidtomfattande fråga som den, är det bestämdt icke omöjligt att företaga den jämförelsevis obetydligare, mindre omfattande ändring, som här är fråga om; och jag kan icke se,

*Om lindring
af straffet för
barnamord.*
(Forts.)

Om lindring
af straffet för
barnamord.
(Forts.)

att det kan vara någon som helst våda, att man föregriper det lagstiftningsarbete på straffrättens område, som förestår, ty man behöfver väl icke vara profet för att säga, att denna lagstiftning ovillkorligen kommer att gå i den riktning, att straffet för barnamord på ett eller annat sätt väsentligt förmildras, så att det lämnas rum för domaren att efter en förnuftig pröfning bestämma, att en förbrytelse som till sin karaktär är ett barnamord också skall straffas såsom ett sådant och icke som ett vanligt mord.

Med anledning af hvad jag nu anfört får jag yrka bifall till utskottets hemställan.

Häri instämde herr *Ljungberg*.

Herr af Ekenstam: Jag skulle icke besvärat herrarne med att uppträda i denna fråga, om icke förhållandet varit det, att mitt namn icke befinner sig vare sig bland reservanternas eller bland deras, som antecknats hafva varit frånvarande vid ärendets behandling i utskottet. Faktum är emellertid, att jag icke deltagit i detta ärendes beaktning i utskottet. Hade jag det gjort, skulle jag väl knappt kunnat komma till annat slut än det, hvartill reservanterna kommit, och jag kan det ännu mindre, då jag ser på, hvilken affattning utskottet gifvit sitt förslag. Den skrifvelse, som utskottet vill hafva afåten till Kungl. Maj:t, omfattar en ändring i 22—25 §§ i strafflagens 14 kap. Emellertid har ju redan en af förkämparne för en ändring härvidlag erkänt, att man utan tvifvel måste göra någon ändring äfven i 1 och 3 §§ i 14 kap., för att öfver hufvud taget man skulle kunna få någon harmoni i detta 14 kap. Under sådana förhållanden kan man väl ändå icke gärna skrifva till Kungl. Maj:t och begära, att Kungl. Maj:t skall vidtaga ändring på blott ett håll. Då är det väl bättre, sedan det faktum, som ligger till grund för den motion, som här framkommit, blifvit så allmänt känt, att både ute i pressen och här känslosträngarna starkt anslagits, att man låter Kungl. Maj:t, som väl har reda på saken, sköta densamma. Kungl. Maj:t kommer nog att göra det lika bra i förevarande fall som med afseende å det ärende, hvilket den siste ärade talaren berörde, och jag tror, att Kungl. Maj:t kan göra det vida mera själfständigt och obundet annars, än om vi nu skrifva så ytterst begränsadt, som lagutskottet här äsyftat.

Friherre Beck-Friis, Johan: Jag har aldrig tillförne vågat yttra mig här i kammaren i en lagfråga, och jag skulle icke heller vid detta tillfälle dristat göra det, om jag icke af särskild anledning flera gånger haft tillfälle att tänka på den här föreliggande frågan. Af det anförande, som friherre De Geer nyss höll, styrktes jag ännu mer i min åsikt, att man här icke bör vänta, utan försöka göra något. Herrarne hafva haft det förtroendet till mig att upprepade gånger välja mig till statsrevisor, och som sådan har jag måst gå igenom åtskilliga fängelser. Jag har vid dessa inspektioner haft tillfälle att af direktörerna få höra åtskilliga fall angående kvinnor, som måst dömas för mord i stället

för barnamord, och huru dessa fått sina stränga straff, och alltid har det kommit fram från direktörerna: vi skola försöka få nåd för dem. Kan det vara rätt att hafva en sådan lagstiftning, att alla, som få med sådana fall att göra, ena sig om, att man måste söka nåd? Skulle det icke vara bättre att försöka få lagstiftningen så ordnad, att dessa kvinnor finge ett straff, mera afpassadt efter det brott de begått? De lida under sin strafftid så förfärligt af samvetskval, att man ofta måste hafva särskild bevakning åt dem för att tala med dem och lugna dem, och huru länge kunna dessa samvetskval fortgå i fängelset, innan de för dessa kvinnors hela lif menligt inverka på deras förstånd?

Jag vågar icke, och jag kan icke bemöta alla de skäl för reservationen, som lagutskottets ärade ordförande nyss här framdragit, och jag kan ej bedöma, huru många lagparagrafer som behöfva ändras, och huru dessa hänga tillsammans med hvarandra, men då jag är alldeles på det klara med, att den ifrågavarande ändringen bör ske, vågar jag, herr talman, yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Bergendahl: Jag har begärt ordet med anledning af ett påstående, som den ärade representanten från Gottland hade. Han förmenade, att utskottet hemställt om en ändring af 22—25 §§ i strafflagens 14 kap. Men detta är icke förhållandet. Det står i klämman: »i hvad mån och på hvad sätt lindrigare straff må kunna stadgas för kvinna, som, utan att de i 14 kap. 22—25 §§ strafflagen stadgade förutsättningar äro för handen, dödat sitt barn» etc., och lagutskottet säger i sitt utlåtande:

»Utskottet, som finner en mera ingående undersökning nödig rörande hvilken utväg, som bör anlitas för nående af det åsyftade ändamålet, anser det därför böra öfverlåtas åt Kungl. Maj:t att efter erforderlig utredning föreslå den lagändring, som kan vara lämplig.»

Alltså har lagutskottet icke velat påyrka, att ändringar skola ske i några särskilda paragrafer. Det hade nog varit önskvärdt, om lagutskottets hemställan kunnat göras mera vidsynt, mera djupgående, än den blifvit, men att så icke blifvit fallet, har berott därpå, att den ställts i sammanhang med en motion, som ju hade en alltför stark begränsning. Emellertid är jag förvissad om, att vid den utredning, som Kungl. Maj:t på en hemställan vill föranstalta, alla de förhållanden komma att blifva beaktade, som stå i sammanhang med den begärda lagändringen.

Jag vidhåller det yrkande jag förut framställt om bifall till utskottets hemställan.

Herr Afzelius: Jag befinner mig i dag i ungefär samma situation som häromdagen. Åter är det fråga om en skrivelse, som jag anser vara i och för sig fullt berättigad, men mot densamma resas invändningar af formell natur, hvilka jag icke heller kan alldeles underkänna. Hvilketdera skall man välja? För den, som så många gånger som jag stått ansikte mot ansikte med detta

Om lindring
af straffet för
barnamord.

(Forts.)

problem under utöfvande af domarekallet, kan det icke finnas någon tvekan. Jag vill icke underkänna de formella betänkligheterna, men realiteten väger dock för mig mera.

Hvad är det fråga om? Det är fråga om en öfvergifven, olycklig, förtviflad moder, som afklipper sitt lilla barns lifstråd, men hvilkens brott icke faller inom de gränser, som utmåtts för *barnamord* i egentlig mening. Hon kan icke få åtnjuta den milda straffbehandling, som barnamordsparagraferna bestämma, utan hon hemfaller under den stränga 1 § i 14 kap. Det minsta straff, som för henne kan tänkas, är lifstids straffarbete. Är detta rimligt? Här framträder utan tvifvel en moderskänslans perversitet, som måste straffas; men att straffa den som vanligt mord, det är uppenbart orimligt. Ingen, som har haft sådana fall att behandla, har kunnat undgå att lifligt känna, att det är oriktigt. Och det är så erkänt detta, att högsta domstolen numera *omedelbart* hemställer om nåd för dessa fall. Det är icke så, som lagutskottets ordförande tycktes mena, att i dessa fall nåd beviljas på samma sätt som för dråp och mord i allmänhet; nej, här beviljas nåd *omedelbart*, så att nådens beviljande icke är beroende af den straffade personens förhållande under en längre eller kortare strafftid — hvilket annars alltid är fallet, då fråga är om nåd — här ned-sätter man utan vidare straffet i nådeväg. Det kan väl icke finnas någon klarare kritik på lagen än just detta, att högsta domstolen utan att någon omständighet tillkommit utöfver dem, på grund af hvilka domstolen själf nyss dömt till det och det straffet, hemställer om nedsättande af samma straff.

På detta sätt korrigerar nåden lagen. Man kan säga: ja, det är bra, då sker ju ingen orättvisa. Visserligen. Men detta bevisar och bevisar på det mest slående sätt, att lagen är orättvis, orimlig, upprörande. Icke hvarje domare har nåden till sin disposition; lagen måste tillämpas sådan den är. Skall icke då den lagstiftande myndigheten göra hvad den kan för att återföra lagen till att blifva rättvis, rimlig och öfverensstämmande med allmänna rättsmedvetandet. Naturligtvis är detta lagstiftarens skyldighet, därom kan icke tvistas.

Men då kommer frågan: huru skall detta ske? Hade det varit föreslaget, som herr af Ekenstam trodde — han har ju ej varit med om ärendets behandling i utskottet och är därför ursäktad — att man skulle uttala sig för ett direkt utvidgande af barnamordsbegreppet, hade jag ansett detta orimligt och följaktligen ej kunnat vara med därom; ty *de* skäl som föranleda, att »barnamord» är ett brott *sui generis*, de äro icke tillämpliga här. Men därför är det icke sagdt, att man ej kan af de fall, om hvilka här är fråga, bilda en särskild grupp, som kommer under mildare behandling än den allmänna i 14 kap. 1 §. Hvar denna grupp skall passas in, kan jag lika litet som utskottets ordförande nu säga. Det är möjligt, att en sådan anordning kommer att medföra ändringar här och där i 14 kap. Men hvad som för mig är absolut säkert och gifvet är, att man icke behöfver afvakta en ändring och reformering af hela strafflagen, för att man skall kunna

taga dessa fall i ögonsikte och gifva den lämplig legislativ behandling.

Under sådana förhållanden tvekar jag icke, herr talman, att stoppa mina formella betänkligheter i fickan och följa, icke en känslöstämning, men den känsla för rätt och billighet, som icke får vara främmande för någon vare sig domare eller lagstiftare.

*Om lindring
af straffet för
barnamord.
(Forts.)*

Herr Stendahl: Motionen, som föranledt utskottets utlåtande, har tillkommit på grund af en uppagiterad känslöstämning. Denna opinion var på afvägar. Men det kunde den naturligtvis icke erkänna. Den riktade sig först mot domstolen — det kom till och med till angivelse mot domstolen — men när den icke kunde vidhålla denna riktning, kastade den sig öfver lagen och uppagiterade mot den en känslöstämning, som jag ser trängt ganska långt ned i denna kammare. Det vore väl skäl, att man toge saken litet mera lugnt, när det är fråga om att göra lagarbete, och att vi se saken sådan den är lugnt i ögonen och icke taga de påstådda lidandena för modern och hennes svåra förhållanden med i räkningen till större värde, än de i verkligheten hafva.

Jag vågar verkligen påstå, att i frågor som dessa jag liksom andra denna kammares ledamöter också har en erfarenhet och en ganska stor sådan. Under många år har jag skött förundersökningar med mödrar, som begått barnamord, och jag har därunder sett fall af de mest ömmande förhållanden, men jag har också många gånger sett råhet och fräckhet.

Det kan till och med hända, att fastän mordet kan betecknas såsom barnamord, detta skett under sådana omständigheter, att det är nästan sorgligt, att lagen är så mild som den är. Härmed har jag icke velat säga, att jag vill en skärpning af lagen i fråga om barnamord.

Hvarför jag icke kunnat biträda utskottets förslag, utan slutit mig till reservanterna, är, att jag anser, att man i frågor som denna icke allenast har att taga hänsyn till modern, utan äfven har skyldighet att taga hänsyn till barnet. Barnet har rätt att lefva det också.

Jag medgifver, att det icke borde vara en så skarp gräns uppdragen mellan de ogifta mödrarne och de gifta som nu är fallet. Jag medgifver, att det kan finnas fall, då för den gifta modern, som afdagatagit sitt foster vid födelsen eller genast därefter, det kan vara fullt ut lika mildrande omständigheter, som det är för den ogifta modern, då hon dödat sitt barn, och att den giftas brott äfven borde straffas som barnamord. Men fastän jag medgifver detta, kan jag icke vara med om att verka för, att en strafflagsändring sker i sådant syfte, som här afses.

Lagens plikt är att skydda den svagares rätt och den svagares rätt är i detta fall i första hand barnets. Jag vill gifvetvis äfven gifva modern all möjlig rätt och anser, att lagen bör öfva barmhärtighet mot den svage. Att arbeta i den riktning, som motionen anser, anser jag emellertid vara ett steg på väg att legalisera

*Om lindring
af straffet för
barnamord.*

(Forts.)

barnamord, och jag antager, att väl ingen af herrarna vill vara med på det arbetet.

Att i lagen stadga alltför milda straff för barnamord, medför efter min mening den betänkliga påföljden, att man försvagar folks rättsuppfattning, så att det utbreder sig en åsikt, att barnamord i allmänhet är ett mycket förmildrande brott.

Vår svenska lagstiftning tror jag står framför en hel del andra lagstiftningar, som hafva en mycket skarpt begränsad tid, inom hvilken ett mord skall vara begånget, för att det skall få anses såsom barnamord. Den norska lagen t. ex. stadgar, för att ett mord skall anses vara barnamord, att det skall vara begånget vid födelsen eller inom ett dygn därefter. En så skarp tidsbegränsning har dess bättre icke vår lag, utan vår lag överlåter åt domstolen att pröfva. Jag vet ett fall, där till och med en kvinna, som afdagatagit sitt barn i femte dygnet, blef dömd för barnamord. Men där förelägo omständigheter, som styrkte, att hon faktiskt vid brottets föröfvande icke var kommen riktigt till sig själf efter barnets födelse.

Jag instämmer till fullo med lagutskottets ordförande i, att för den, som med berådt mod i uppsåt att döda beröfvat annan lifvet, dödsstraff eller lifstids straffarbete icke kan sägas vara för strängt. Att i uppsåt att döda och med berådt mod beröfva annan lifvet är väl ändå ett af de allra svåraste brott, som någon kan begå, och därför bör det vara ett strängt straff. »Barnamord» är undantag från denna regel. En talare sade här, att det sunnda förnuftet fordrade, att man skulle förmildra lagen. Det tror jag icke att det sunnda förnuftet fordrar, utan det sunnda förnuftet fordrar, att lagen söker på ett tillfyllestgörande sätt skydda samhället.

Man har här under diskussionen framhållit den tunga plikt, som det kan vara för en domare att fullgöra sitt kall i fall, då han anser, att mycket förmildrande omständigheter föreligga, Ja, det är nog riktigt. Sådant kan förekomma. Men man bör väl icke befria domarne från att fullgöra sin plikt, äfven om detta kunde kännas tungt. Andra människor blifva åtminstone icke befriade från att göra sina plikter, och domarne måste väl också fullgöra sin plikt.

Vidare har man talat om den orättvisa, som skulle ligga i, att ett särskildt nådeinstitut finnes, som kan tillämpas i mildrande fall, och i stället velat införa detta direkt i strafflagstiftningen genom att gifva en mycket större strafflatitud och därigenom överlåta åt domaren att bestämma. Ja, mina herrar, jag får säga, att min erfarenhet visar, att det äfven ligger en stor fara i att lämna för stora strafflatituder. Ty det insmyger sig så lätt en schematisk behandling af straffsätserna. Man uppgör ett schema, och så inordnar man fallen, där de kunna passa. Jag tror, att det åtminstone i detta afseende är mycket, mycket bättre att icke utvidga strafflatituden än att utvidga den för att vinna, att nådeinstitutet därigenom mindre ofta skulle komma i bruk. Hvad vårt nuvarande nådeinstitut angår, anser jag det vara af en all-

deles utmärkt beskaffenhet. Det kan icke komma i tillämpning utan efter mogen pröfning, och där det kan komma i tillämpning, är i allmänhet i fråga om grofva brott. Kungl. Maj:t gifver visserligen nåd, men Kungl. Maj:t hör dessförinnan högsta domstolen, och högsta domstolen är en domstol, som inom sig rymmer det starkaste och kraftigaste, som vårt land har på juridikens område.

Den är en domstol, som har förtroendet att döma som den högsta instansen och kan med lugn och sans pröfva, huruvida nåd bör gifvas eller icke.

Jag för min del är en bestämd motståndare mot att förändringar göras i fråga om det nu gällande nådeinstitutet. Och jag vågar bestrida hvad en talare här yttrade, att det är ett dåligt betyg för en lag, att nådeinstitutet behöfver ofta tillgripas. Jag tror tvärtom, att det är ett godt betyg, att nådeinstitutet har så att säga satts öfver lagen, så att man därigenom kan hjälpa och lindra i de särskilda fall, då sådant är nödvändigt.

Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr Ericsson, Aaby: Jag tror icke, att herrarne anse, att jag är bland dem, som vilja genom förmildrade lagar slappa banden inom samhället. Men här anser jag det föreligga ett fall, då en lagändring bör ske. På denna grund, och då jag på intet sätt kunnat blifva öfvertygad af den siste ärade talarens anförande — snarare tvärt om —, ber jag att få yrka bifall till lagutskottets hemställan.

Efter det öfverläggningen förklarats härmed slutad, gjordes i enlighet med de därunder framställda yrkandena propositioner, först på bifall till hvad utskottet i förevarande utlåtande hemställt samt vidare därpå att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, skulle antaga det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet afgifna reservation, och förklarades den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning af lagutskottets den 15 och 17 i denna månad bordlagda utlåtande nr 20, i anledning af väckta motioner om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående beredande af en bättre rättslig ställning åt utom äktenskapet födda barn och deras mödrar, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets den 14 och 15 innevarande mars bordlagda betänkande nr 9, i anledning af väckta motioner, afseende inskränkning af eller förbud mot utskänkning af brännvin vid offentlig danstillställning.

I två lika lydande motioner, väckta den ena i Första kammaren (nr 5) af herr *Ekman* i Jönköping jämte två andra af kam-

Om lindring af straffet för barnamord.
(Forts.)

Om förbud mot utskänkning af brännvin vid offentlig danstillställning.

Om förbud
mot utskänkning af
brännvin vid
offentlig dans-
tillställning.
(Forts.)

marens ledamöter och den andra i Andra Kammaren (nr 12) af herr *Mewling* jämte nio andra af kammarens ledamöter, hade hemställt, att Riksdagen ville för sin del besluta, att 28 § 3 mom. i kungl. förordningen angående försäljning af brännvin den 9 juni 1905 skulle erhålla följande ändrade lydelse:

Vid offentlig föreställning, såsom skådespel, lindansning, konst-ridning, förevisning af djur, konststycken eller annat dylikt, eller, med undantag af konsert, vid hvilken uteslutande utföres instrumentalmusik, hvarje annan föreställning af hvad beskaffenhet som helst, hvilken genom allmän tidning, anslag eller annorledes kungöres, eller hvar till inträdeskort försäljas, eller afgift på ett eller annat sätt från allmänheten fordras, begäres eller mottages, eller till hvilken allmänheten eljest har tillträde, så ock, under enahanda omständigheter, vid danstillställning, må utskänkning af brännvin icke äga rum i lokal eller å plats, därifrån är utsikt till skådebanan eller annan plats, där föreställningen gifves eller dans pågår; dock må Konungens befallningshafvande för särskildt tillfälle medgifva undantag från det sålunda meddelade förbud.

Vidare hade herr *Norlén* i Andra kammaren i motion nr 154, hemställt, att Riksdagen ville för sin del besluta, att till § 28 i kungl. förordningen af den 9 juni 1905 angående försäljning af brännvin måtte fogas ett moment 4 så lydande:

Vid offentlig danstillställning må utskänkning af brännvin icke äga rum vare sig i själfva danslokalen eller i andra lokaler, som med den stå i samband.

Utskottet hade i föreliggande betänkande på återropade skäl hemställt,

1:o) att motionerna I: 5 och II: 12, om ändrad lydelse af 28 § 3 mom. i förordningen angående försäljning af brännvin, icke måtte af Riksdagen bifallas; samt

2:o) att motionen II: 154, om förbud mot utskänkning af brännvin vid offentlig danstillställning, icke heller för närvarande måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade afgifvits af herrar *Jesperson*, *Ericsson* i Ofvanmyra, *Kvarnzelius*, *Jansson* i Kalmar och *Söderberg* i Hobbarn, hvilka hemställt, att Riksdagen, med anledning af motionen II: 154 af herr *Norlén*, ville för sin del besluta, att till § 28 i kungl. förordningen af den 9 juni 1905 angående försäljning af brännvin måtte fogas ett moment 4 så lydande:

Vid offentlig danstillställning må utskänkning af brännvin icke äga rum vare sig i själfva danslokalen eller i andra lokaler, som med den stå i samband.

Herr Beckman, Ernst: Jag kan icke neka till, att det förefaller mig egendomligt, att utskottet kommit till det resultat, som det gjort. Ty detta betänkande, som jag här håller i min hand, är en anklagelseakt, som synes mig fordra en fällande dom. Om jag granskar motionerna och de därvid fogade utlåtandena från korporationer och enskilda, ja, till och med om jag granskar själfva utskottets utlåtande, synes det mig, att slutet borde ha blifvit, att

utskottet tillstyrkt den ena af de här framlagda motionerna, den motion nämligen, som har samma yrkande som det i reservationen framställda, således att »vid offentlig dansstillställning må utskänkning af brännvin icke äga rum vare sig i själfva danslokalen eller i andra lokaler, som med den stå i samband».

Ingen kan neka, att, såsom förhållandena nu äro, spritutskänkning vid dessa danstillställningar innebär en fara för vår ungdoms moral. Hvad kan då skälet vara till, att utskottet motsätter sig ett förbud, då man ju i alla fall redan slagit in på en restriktiv lagstiftning, såsom vi i vårt land ha gjort? Skulle det möjligen kunna vara omtanke om försäljarna? Men väger icke den fjäderlätt, då i den andra vågskålen lägges, såsom här uttalas, farhågan för ungdomens sedliga förärf? Skulle det möjligen kunna vara ömhet om denna ungdom, som besöker dessa danslokaler — en ömhet, som icke näns beröfva den hvad man kallar en njutning? Det är jag dock öfvertygad om, att detta icke kan ha spelat någon roll. Slutligen — och det skulle lyfta frågan upp på ett något högre plan — kan det ha varit omtanke om den personliga friheten, en fordran, att man icke onödigt gör intrång i densamma? Men jag upprepar: man har ju redan slagit in på den restriktiva lagstiftningens väg, man har gång på gång tillåtit sig att beträffande utskänkningen af starka drycker göra hvad man kallar intrång i den personliga friheten. Och då så är, har man just här en punkt, där man dock icke bör tveka att taga ännu ett steg. Det kan icke finnas något rimligt skäl att just här rygga tillbaka, där det verkligen gäller faror för ungdomens moral. Utskottet har själf erkänt, att det kan vara fara för, att dessa dansnöjen med spritutskänkning urarta till sedligt förderf.

Utskottet anser emellertid, att nu skulle allt vara väl bestämdt därigenom, att till följd af den uppmärksamhet, saken vunnit, allmänna opinionen med nödvändighet skulle kräfvat sådan sträng tillsyn, att lagstiftning i frågan därigenom skulle göras umbärlig. Jag tror det icke. Jag tror, att i ett klart och enkelt fall som detta man genast bör klippa af möjligheten och utan tvekan gripa till restriktiv lagstiftning.

Ett annat skäl till afslag, som utskottet framställt, är, att Riksdagen redan skrivit om revision af nuvarande stadganden om tillfälliga utskänkingsrättigheter i syfte att minska den omfattning, hvori sådana rättigheter nu beviljas. Men det erinras med rätta af reservanterna, att detta dock kommer att taga tid. Ovisst kan vara, huru snart de af Riksdagen begärda förslagen till lagändringar kunna föreligga, under det att det enda, man vill motverka, dagligdags förekommer.

Jag kan, som sagdt, icke finna annat, än att här är en fråga, där kammaren bör göra samhället den tjänsten att utan tvekan bifalla reservationen. Och häri kan icke ligga något sådant ingrepp i den personliga friheten, att det står i strid med de principer, som eljest i restriktivt hänseende tillämpats.

Jag tillåter mig, herr talman, anhålla om bifall till den af herr Jespersen, Kvarnzelius m. fl. afgifna reservation.

Om förbud mot utskänkning af brännvin vid offentlig dansstillställning.

(Forts.)

*Om förbud
mot utskän-
ning af
brännvin vid
offentlig dans-
tillställning.*

(Forts.)

Herr Hallberg: I likhet med den förre talaren finner jag det icke lämpligt att, såsom utskottet gjort, lämna obeaktade de missförhållanden, som i motionerna påpekas, och syftet att undanröja dem. I 28 § af förevarande förordning är stadgadt förbud mot spritutskänkning vid vissa tillställningar, såsom konserter m. m. Om jag vågar jämföra danstillställningar med konserter och andra tillställningar, som i paragrafen omnämnas, i estetisk valör — därest det uttrycket tillåtes mig —, synes det mig, att de kunna tämligen likställas. Har man nu ansett förbud böra såsom regel stadgas vid de i paragrafen omnämnda tillställningar, synes mig följdriktigheten fordra, att man gör detsamma beträffande danstillställningar, om man är på det klara med, såsom också utskottet inrymmer, att dessa danstillställningar kunna vålla och äfven faktiskt vållat missbruk. Nu erinrar utskottet, att af Riksdagen redan är beslutad en skrivelse till Kungl. Maj:t angående en revision af bestämmelser i brännvinsförsäljningsförordningen, hvilka ha direkt samband med nu förevarande fråga, och att denna revision kan vara ägnad afhjälpa jämväl hvad i förevarande afseende brister. Jag skulle kunna böja mig för det skälet, därest det här gällde någon större apparat i syfte att åstadkomma lagförändring. Men så synes mig ej vara förhållandet, utan saken skulle, tycker jag, rätt lätt kunna afhjälpas. Jag inrymmer villigt, att ingen af dessa motioner är tillfredsställande. Genom herrar Meurlings m. fl:s motion skulle utskänkning vara förbjuden i själfva danslokalen, men däremot icke i angränsande lokaler; och det är dock känt, att det just är där, oskick förekommer. Å andra sidan skulle genom bifall till den andra motionen spritutskänkning blifva absolut förbjuden vid danstillställningar. Det tycker jag också vara att gå för långt. Däremot förefaller det mig, som om saken skulle kunna hjälpas genom ett tillägg till 28 § efter den förändrade lydelse af densamma, som reservanterna föreslagit, så att det där skulle heta: »Vid offentlig danstillställning må utskänkning af brännvin icke äga rum vare sig i själfva danslokalen eller i andra lokaler, som med den stå i samband, därest icke Konungens befallningshafvande för särskildt tillfälle medgifvit undantag från förbudet.» På det sättet blefve själfva danslokalen och dithörande rum likställda med öfriga tillställningar, som omtalas i första momentet i paragrafen.

Jag tillåter mig alltså, herr talman, yrka bifall till reservationen med det tillägg, som jag nyss nämnt.

Herr Ekman, Karl Johan: Jag skall be att få fästa uppmärksamheten på, att här föreligga två särskilda motioner, den ena motionen väckt af mig och herr Meurling m. fl., den andra väckt af herr Norlén. Det är den senare af herr Norlén väckta motionen, som är tillstyrkt af reservanterna. Om jag trodde, att det funnes utsikt till, att reservationen komme att bifallas, skulle jag också göra ett yrkande om bifall till densamma. Men då jag icke tror det, vill jag inskränka mig till att yrka bifall till min motion.

Det stadgas nu i 28 § brännvinsförsäljningsförordningen: »Vid offentlig föreställning, såsom skådespel, lindansning, konstridning,

förevisning af djur, konststycken eller annat dylikt» — varietéföreställningar däruti inbegripna — »eller, med undantag af konsert, vid hvilken uteslutande utföres instrumentalmusik, hvarje annan föreställning af hvad beskaffenhet som helst, hvilken genom allmän tidning, anslag eller annorledes kungöres, eller hvartill inträdeskort försäljas, eller afgift på ett eller annat sätt från allmänheten fordras, begäres eller mottages, eller till hvilken allmänheten eljest har tillträde, må utskänkning af brännvin icke äga rum i lokal eller å plats, därifrån är utsikt till skådebanan eller annan plats, där föreställningen gifves.»

Nu har jag föreslagit den förändringen, att detta skulle gälla äfven offentlig, för allmänheten anordnad danstillställning, så att utskänkning icke skulle få äga rum i lokal eller å plats, därifrån är utsikt till skådebanan eller annan plats, där föreställningen gifves »eller dans pågår». Det är väl en ofrånkomlig konsekvens af det lagstadgande, man redan har, att utskänkning förbjödes äfven vid sådana danstillställningar, som det här är fråga om. Också har en af de poliskommissarier, som yttrat sig angående förhållandena här i Stockholm, uttalat, att dansbanorna icke böra lämnas företräde i det hänseendet framför varietéerna.

Hvad beträffar förslaget att anordna utskänkningen vid danstillställningarna på liknande sätt som vid varietéföreställningarna, har utskottet i sitt utlåtande sagt, att utskottet anser gagnet af en dylik anordning mycket tvifvelaktigt. Emellertid skall jag be att få påpeka, att det förbud, som infördes år 1896 mot utskänkning vid varietéföreställningar m. m. i den därför använda lokalen, haft en mycket gynnsam inverkan. Här i Stockholm har visserligen endast en varieté indragits, nämligen varietén i Berns salong. Men i landsorten har bestämmelsen visat sig medföra gynsammare inverkan. Jag har tagit reda på förhållandena i en del landsortsstäder och skall be att få lämna en kortfattad redogörelse för lagens verkan därstädes. I Göteborg fanns före år 1896 1 à 2 varietéer, nu endast 1, och detta blott sommartiden; i Norrköping 3, nu ingen; i Uppsala 1, nu ingen; i Örebro 1 à 2, nu ingen; i Halmstad 1, nu ingen; i Linköping 2, nu ingen; i Hälsingborg 1, nu ingen; i Karlstad 2 à 3, nu ingen; i Gäfle 1, nu ingen; i Mahmö 1 ständig, nu 1 à 2 tillfälliga; i Eskilstuna 2, nu ingen, och i Karlskrona 3, nu ingen. Jag menar, att detta är ett mycket godt bebygg för den nuvarande lagbestämmelsen i fråga om varietéföreställningar. Finge vi nu ett sådant förbud beträffande danspalatsen, är jag öfvertygad om, att det skulle uppstå en mycket gynnsam verkan äfven i fråga om dessa tillställningar. Det är möjligt, att det oaktadt danstillställningarna komma att fortfara i Stockholm. Men liksom varietéfoget på sin tid spridde sig från Stockholm till landsorten, kan man befara, att äfven dansfoget kommer att sprida sig till landsorten. Detta skulle fökommas genom ett sådant lagstadgande, som jag föreslagit. Det förefinnes visserligen icke ännu i landsorten sådana danspalats som här i Stockholm, men på flera ställen anordnas regelbundet danstillställningar för allmänheten. Det är synnerligen viktigt, att

Om förbud mot utskänkning af brännvin vid offentlig danstillställning.

(Forts.)

*Om förbud
mot utskänkning
af
brännvin vid
offentlig dans-
tillställning.*

(Forts.)

de missförhållanden, som åtföljt de offentliga danstillställningarna i Stockholm, icke få fäste äfven i landsorten. Ett bifall till min motion skulle visserligen icke ha så vidtgående följder som ett bifall till reservationen, men det skulle i allt fall utgöra en allvarlig protest mot detta oskick, som börjat tränga in i vårt folk, och det skulle utgöra ett skydd mot, att detta gift sprides öfver landet. Jag tillåter mig yrka bifall till min motion.

Herr Ljungberg: Utskottet har, såsom också framgår af motiveringen, synnerligen beaktat de föreliggande motionerna, framkallade, som de äro, af en lifvig önskan hos motionärerna att förekomma den fara för ungdomens förförelse, som må ligga däri, att vid offentliga danstillställningar spritutskänkning förekommer. Utskottet skulle också gärna velat framkomma med ett förslag till positivt ingripande. Men efter den grundliga utredning, hvarför frågan varit föremål inom utskottet, har utskottet funnit sig icke för närvarande böra något positivt åtgöra. Enklarest hade varit, om utskottet kunnat gå den väg, som herrar Ekman och Meurling m. fl. anvisat, nämligen att likställa ifrågavarande danstillställningar med varietéföreställningar och således åstadkomma ett förbud mot utskänkning af brännvin i lokal, från hvilken är utsikt till den plats, där danstillställning äger rum. Emellertid ha de undersökningar, som utskottet företagit, pekats på det förhållandet, att, där utskänkning förekommer i själfva lokalen, någon urartning eller några afsevärda missförhållanden icke kunnat påvisas, men att däremot i fall då utskänkning förlagts till utanför danssalongerna befintliga lokaler, man kunnat tyvärr iakttaga, hurusom åtskillig urartning i det sedliga lifvet på platsen ägt rum. Denna väg var således icke att förorda och härutinnan har utskottet varit fullkomligt enigt, såsom också framgår af reservationen, däri reservanterna förklara sig i likhet med utskottets majoritet hysa den uppfattningen, att den i de förenämnda motionerna föreslagna åtgärden icke skulle leda till åsyftadt resultat. Återstod för utskottet att följa herr Norléns motion, som reservanterna biträdt. Denna innebär ett fullständigt förbud mot utskänkning af alla sådana drycker, som falla in under brännvinsförsäljningsförelagningen, i själfva danslokalen och andra lokaler, som med den stå i samband. Ja, så långt är det väl knappast någon här i kamraren, som skulle vilja gå. Det skulle helt enkelt omöjliggöra en offentlig danstillställning exempelvis på Grand Hotell, och jag förmodar, att sådana danstillställningar både nu och äfven i framtiden böra förekomma här i hufvudstaden. Utskottet, som icke har kunnat framgå på någon af de vägar, motionärerna anvisat, har förty sökt utreda, huruvida gällande lag icke medgifver tillräcklig befogethet för myndigheterna att verksamt ingripa mot de befarade missförhållandena. Därvid har befunnits, att själfva anordnandet af danstillställningar beror på ordningsmaktens medgifvande, äfvensom att ordningsmakten äger i fall af inträffad eller befarad oordning att förbjuda spritutskänkning ej blott i själfva danslokalen, utan äfven i angränsande lokaler. Så har också skett

*Om förbud
mot utskänkning af
brännvin vid
offentlig dans-
tillställning.*

(Forts.)

här i Stockholm. Och beträffande den danslokal, där nu sprit-utskänkning fortfarande äger rum, ha myndigheterna gått så långt i begränsningen af tillståndsgifvandet, att vederbörande måste för hvarje afton begära tillstånd. Häraf framgår, att myndigheterna med största uppmärksamhet följa dessa danstillställningar och naturligtvis äro betänkta på att, så fort verkliga missförhållanden äga rum, ingripa reglerande. Det förvånar mig, att nyss en ledamot af länsstyrelse — om jag fattade honom rätt — yrkat ett tillägg till reservationen af innebörd att gifva Kungl. Maj:ts befallningshafvande och öfverståthållareämbetet i fråga om utskänkning vid offentliga danstillställningar en befogenhet af samma art, som redan nu tillkommer dessa myndigheter.

Utskottet har gjort det uttalandet, att vederbörande administrativa myndigheter måtte synnerligen sparsamt bevilja brännvinsutskänkning i samband med offentliga danstillställningar. Därigenom har utskottet visat, hurusom utskottet funnit motionernas syfte synnerligen behjärtansvärdt. Emellertid betonar utskottet jämväl det förhållandet, att Riksdagen på hemställen af bevillningsutskottet sistlidne vecka beslutit en framställning till Kungl. Maj:t om utredning därutinnan, att en inskränkning af de s. k. tillfälliga rättigheterna måtte äga rum och, i den mån sådana rättigheter fortfarande böra förekomma, vederbörande kommunala myndigheter erhålla ökad inflytande. Med hänsyn till alla nu omförmälda förhållanden har vid en nykter granskning af det föreliggande spörsmålet utskottet näppeligen kunnat komma till annat resultat än ett afstyrkande af motionerna; och hemställer jag, att kammaren måtte bifalla utskottets förslag.

Herr Hernlund: Då jag icke var närvarande, när herrar Beckman och Hallberg yttrade sig, ber jag om ursäkt, om jag kommer att säga något, som här redan anförts. Af denna min förklaring finna herrarna, i hvilken riktning mitt yrkande kommer att gå, nämligen väsentligen i samma riktning som reservationen från Andra kammaren. Jag delar alldeles den uppfattning, som häfdades af den talare, som nyligen å utskottets vägnar yttrade sig mot de motioner, som väckts i denna kammare af herr Ekman och i Andra kammaren af herr Meurling m. fl. Jag anser en förändring i *den* riktningen icke leda till målet. Däremot anser jag detta vara förhållandet med det af reservanterna från Andra kammaren framställda yrkandet, så att man därför bör sluta sig till detta.

Jag är ingen älskare af några deklamationer i den ena eller andra riktningen, utan önskar helst att se förekommande saker på ett enkelt och praktiskt sätt. Såsom af Stockholms stadsfullmäktige utsedd ledamot af styrelsen för härvarande Göteborgssystem har jag fått en liten inblick i en och annan verklighet på nu förevarande område.

Herr Ljungberg har talat så vackert om hvad öfverståthållareämbetet och andra myndigheter kunna göra. Men jag har varit i tillfälle att bevittna, hurusom från olika värdshusföreständares

*Om förbud
mot utskänkning af
brännvin vid
offentlig dans-
tillställning.*

(Forts.)

sida till Göteborgssystemets styrelse inkommit framställningar den ena gången efter den andra i syfte att få de lokaler, där spirituosa får serveras, utvidgade med s. k. smårum. Och detta beviljas nästan alltid, under förutsättning af öfverståhållarämbetets godkännande af lokalerna, hvilket så godt som aldrig uteblir. Detta sätt att ständigt utvidga lokalerna leder till det oskick, som herr Norléns motion afser att omindetgöra.

Jag har icke heller samma lifliga tro på myndigheternas stora uppmärksamhet på hithörande frågor som herr Ljungberg. Jag tror, att den saken skötes tämligen så där — något lämpligt uttryck skulle jag hafva — försvarligt, men icke utmärkt. Med hänsyn härtill anser jag mig icke böra instämman med utskottet, utan förenar mig med reservanterna. Utskottet säger, och det är nog sant, att det visat sig, att ungdomen på andra ställen än i Stockholm mycket gärna roar sig med dans utan tillgång till spirituosa. För min del tycker jag, att det vore synnerligen tilltalande ur många synpunkter, äfven andra än nykterhetens och sedlighetens, att verkligen få bort spirituosa från danstillställningarna, Jag kan icke finna, att spritångorna från det ena eller andra hållet där bidraga att höja trefnaden, utan tvärtom.

Herr Ljungberg har framhållit hvilka konsekvenser skulle följa af ett bifall till reservanternas förslag. Man skulle t. ex. kunna tänka sig att icke kunna anordna en danstillställning på själfva Grand Hotell. Jag antager, att kommer en bestämmelse i den riktning, som reservanterna föreslagit, till stånd, blir det alltid någon möjlighet för öfverståhållarämbetet i Stockholm och motsvarande myndigheter i landsorten att lämna dispenser i utomordentliga fall, och vid öfriga tillfällen, anser jag, bör spriten vara bannlyst.

Det bör ingalunda anses såsom något egendomligt, om i denna kammare en ledamot skulle, såsom jag nu gör, yrka bifall till herr Norléns motion och reservanternas hemställan.

Herr Ekman, Karl Johan: Jag yttrade nyss, att, om jag trodde, att reservationen skulle hafva någon utsikt att gå igenom, jag helst velat yrka bifall till den. Då nu emellertid reservationen har fått starkare stöd än jag vågat hoppas, ber jag att få tillkännagifva, att jag återtar mitt förra yrkande och instämmer i det yrkande, som framställt af herr Hallberg.

Herr Boman: En ärad talare på stockholmsbanken slutade sitt anförande med något, som jag icke kan tolka annorlunda än som ett påpekande af möjligheten för Kungl. Maj:ts befallningshafvande och öfverståhållarämbetet att bryta lag för att vid utomordentliga tillfällen tillåta en danstillställning med spritutskänkning. För min del ville jag hellre rikta en uppmaning till dessa myndigheter att begagna den rätt, som lagen redan nu lämnar, och göra de det, skola icke sådana missförhållanden uppstå, som här påpekats. Jag tycker det är riktigare, att myndigheterna söka använda den makt, som lagen lämnat i fråga om beviljande eller

afstängande af spritservering vid danstillställning. Denna fråga rör närmast Stockholm, och de förhållanden, som där råda, äga icke motsvarighet i landsorten och torde icke heller komma att få det, om den skrifvelse, som beslutits i fråga om tillfälliga rättigheter, föranleder en framställning till Riksdagen.

Af dessa skäl yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Om förbud mot utskänkning af brännvin vid offentlig danstillställning.

(Forts.)

Herr Hernlund: Sedan jag nu hört herr Hallbergs från reservanterna delvis afvikande yrkande, ber jag att få instämna i detsamma.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad, yttrade herr talmannen, att beträffande nu föredragna betänkande föreläge följande yrkanden: 1:o att hvad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den vid betänkandet afgifna reservation; och 3:o af herr *Hallberg*, att det i berörda reservation innefattade förslag skulle antagas med följande tillägg i slutet på moment 4: »därest ej Konungens befallningshafvande för enskildt tillfälle medgifvit undantag för förbudet».

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner jänlikt dessa yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf, och sedan till kontraposition därvid antagits bifall till herr Hallbergs yrkande i frågan, uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som bifaller hvad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr Hallbergs yrkande i frågan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 64;

Nej — 54.

Vid förnyad föredragning af jordbruksutskottets den 14 och 15 i denna månad bordlagda utlåtanden:

nr 42, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af en lägenhet från förra kompanichefsbostället Kungsgården nr 1 i Kopparbergs län,

nr 43, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af lägenheter från förra majorsbostället Orreda nr 1 i Jönköpings län,

nr 44, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af en lägenhet från förra korpralsbostället Högby nr 4 i Östergötlands län,

nr 45, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af lägenheter från förra majorsbostället Hult nr 1 i Jönköpings län,

nr 46, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af ett område från förra fanjunkarbostället Gislöf nr 6 och 32 i Malmöhus län,

nr 47, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af lägenheter från förra fänriksbostället Berg nr 1 i Göteborgs och Bohus län,

nr 48, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af lägenheter från kronohemmanet Röinge nr 2 i Hallands län,

nr 49, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af lägenheter från förra kompanichefsbostället Vänga nr 1 och 2 i Björnlunda socken af Södermanlands län,

nr 50, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående sättet för försäljande af ett till förra kompanichefsbostället Backa nr 1 i Södermanlands län hörande ägområde, och

nr 51, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af tre till förra löjtnantsbostället Legene nr 1 Nedergård i Göteborgs och Bohus län hörande lägenheter,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Om reglering af äganderättsförhållanden i följd af vägars ändrade läge.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets den 14 och 15 innevarande mars bordlagda utlåtande nr 52, i anledning af väckt motion om åstadkommande af utredning m. m. i fråga om reglering af äganderättsförhållanden i följd af vägars ändrade läge.

I en inom Första kammaren väckt, till jordbruksutskottets behandling remitterad motion, nr 16, hade herr *F. Hallberg* hemställt, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning, angående behöfligheten af en lagstiftning på sätt i motionen framhölles i fråga om reglering af äganderättsförhållanden i följd af vägars ändrade läge, samt för Riksdagen framlägga det förslag härutinnan, hvartill nämnda utredning kunde föranleda.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på angifna grunder hemställt, att ifrågavarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Hallberg: Det förefaller mig, som om utskottet, då det skärskådat denna fråga, i hvad den rör enskilda vägar, icke tänkt sig några komplikationer ägnade att försvara ordnandet af en angelägenhet af förevarande slag. Utskottets utredning om huru det förhåller sig med äganderätten till den mark, som den enskilda vägen upptager — en utredning, som, därest tiden det medgifvit, det varit frestande att något närmare granska — berör endast ena sidan af saken, under det den andra, nämligen om ernäendet af laglig giltighet för en sådan vägs förändrade läge, ej synes hafva varit föremål för öfvervägande. Men det är denna sida, som är den viktigaste. — Man tänker sig t. ex., att en enskild väg en gång blifvit utlagd i gränsen mellan 2 hemman, så att hvart hemman tillsläppt hälften af den nödiga marken — något, som är en mycket vanlig företeelse. En gång för längesedan har genom öfverenskommelse vägen förlagts annorstädes, därvid den ene ägaren ensam tillsläppt behöflig mark mot tyst förbehåll att i vederlag erhålla marken, där vägen ursprungligen legat. Denne ägare och hans efterträdare begagna denna mark i god tro, bygga till och med hus på densamma. Men en vacker dag, kanske efter 50 à 100 år, kommer en granne, som konstaterat, att vägen en gång ändrats till sitt läge, och påyrkar, att vägen skall återställas i sitt ursprungliga läge. Såvidt jag förstår, måste med nu gällande lagstiftning ett sådant yrkande bifallas. Läget måste ändras och de hus, som eventuellt uppförts på platsen, rifvas ner. Jag kan åberopa ett Kungl. Maj:ts utslag af den 24 april 1903 såsom exempel på en dylik utgång.

Motionen afser att råda bot på ett sådant förhållande. Utskottet menar, att lagändring ej behöfves beträffande enskilda vägar, utan att allt är ganska bra. — Det må nu så vara, att detta är utskottets mening, jag kan här endast ensam vittna, och ett vittne är icke fullt bevis. Men om det vore fysiskt möjligt för mig att här draga flera vittnen fram, skulle hundratals skåningar kunna konstatera, att de dragas med oändliga svårigheter på detta område.

Beträffande allmänna vägar har utskottet funnit saken beaktansvärd, men hänvisat till det förhållandet, att skiftesstadgokommittén tagit i öfvervägande behöfligheten och lämpligheten af ägoutbytesinstitutets vidgande i det af mig antydda syftet. Detta skäl måste jag naturligtvis böja mig för, ehuru det kommer något öfverraskande fram, helst jag, innan jag väckte motionen, talade om saken med en ledamot af kommittén, hvilken förklarade, att kommittén icke alls uppmärksammat denna sak.

I det skick frågan nu föreligger har jag intet yrkande att framställa.

Herr Fahln: Motionären gjorde icke något yrkande, och det kunde därför anses mindre erforderligt att uppträda till försvar för utskottet, men med anledning af den första delen af motionärens anförande skall jag ändock be att få yttra några ord.

Han kritiserade utskottets utlåtande särskildt i den del, som rör enskilda vägar. Utskottet har nämligen sagt, att motionärens

Om reglering af äganderättsförhållanden i följd af vägars ändrade läge.
(Forts.)

Om reglering af äganderättsförhållanden i följd af vägars ändrade läge.

(Ports.)

resonemang icke synes tillämpligt beträffande enskilda vägar. Motionären har nämligen utgått ifrån önskemålet, att äganderättsförhållandena måtte vid inträffad vägomläggning bli klargjorda, hvilket han ansett böra ske genom tillskapande af ett nytt institut, som skulle enligt motionen vara ett närmare utveckladt ägoutbytesförfarande. Motionären säger i sin motion tydligt, att i fråga om de enskilda vägarna är det önskvärdt att få en lagändring till stånd, på det att frågan om *äganderätten* till det område, där vägen framlöper, blir slutgiltigt afgjord. Utskottet har icke kunnat annat än utgå från motionärens resonemang och underkasta detta kritik. Därvid har utskottet riktigt som jag tror kommit till den slutsatsen, att hvad beträffar enskilda vägar, är det icke tal om någon äganderätt, utan mark till vägen har endast upplåtits med nyttjanderätt — ett resonemang, som motionären för öfrigt i sin nästa motion synes acceptera, ty där talar han om enskilda vägar som ett *servitut*, som hvilat på den mark, som upptages af vägen. Vid sådant förhållande syntes det utskottet — med rätta tycker jag — att motionärens framställning icke, såsom motiveringen lyder, ägde tillämplighet på enskilda vägar, utan endast de allmänna. Därför har också utskottet hufvudsakligen hållit sig vid den sidan af spörsmålet.

Om man öfver hufvud taget skall i detta sammanhang inlåta sig på frågan om enskilda vägar, kan det väl sägas, att denna lagstiftning är så ny, att knappast någon erfarenhet vunnits af den, och att man vid sådant förhållande borde afvakta någon tid, innan man vidtager ändringar i densamma. Någon tillämpning i större omfattning af denna lag har — om jag undantager det län, där motionären hör hemma — väl knappast ifrågakommit. Denna anmärkning kan ock lämpligen göras till motionärens framställning, som behandlas i nästa ärende på föredragningslistan.

Hvad angår de allmänna vägarna, är det förhållande, som påpekats af motionären, säkerligen värdt beaktande, och utskottet hade otvifvelaktigt i den delen kommit till ett positivt uttalande, därest icke i utskottet upplysts, att skiftesstadgekommittén hade denna speciella angelägenhet under sin uppmärksamhet. Denna upplysning kom från så bestämdt håll och styrktes jämväl af särskilda uttalanden, att det icke fanns den ringaste anledning att draga den i tvifvelsmål. Det kan ju vara möjligt, att den omständigheten, att denna motion framkommit, föranledt kommittén att upptaga frågan, men vid sådant förhållande får det väl ändå anses, att motionärens önskemål blir tillgodosedt, då nämnda kommittés utlåtande snart är att vänta.

Jag har intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter kammaren biföll hvad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning af jordbruksutskottets den 14 och 15 i denna månad bordlagda utlåtande nr 53, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående vissa ändringar i lagen om enskilda vägar på landet den 5 juli 1907, biföll kam-maren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Upplästes ett ingifvet läkarintyg af följande lydelse:

Att presidenten friherre *L. Akerhielm* på grund af stark för-kylning är förhindrad att f. n. deltaga i Riksdagens arbeten, in-tygar

Stockholm 18 mars 1911.

Karl A. R. Lundberg.

Leg. läkare.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts under sammanträdet aflämnade nådiga propositioner till Riks-dagen:

1:o) angående bidrag till bestridande af kostnader för anord-nande af föreläsningsskurser för allmänheten vid Göteborgs hög-skola; samt

2:o) angående anslag för utgifvande af en svensk bokkatalog för åren 1906—1910.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts denna dag aflämnade nådiga proposition till Riksdagen med förslag till ändrad lydelse af 20 § i nådiga förordningen den 28 oktober 1910 om inkomst- och förmögenhetsskatt m. m.

Anmäldes och bordlades statsutskottets utlåtanden:

nr 24, i anledning af väckta motioner angående åtgärder, af-sedda att åstadkomma en minskning i utgifterna för landt- och sjöförsvaret,

nr 25, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition, angående pensionsunderlag för innehafvaren af de med hvarandra förenade befatningarna såsom öfverläkare vid Stockholms hospital och pro-fessor i psykiatri vid Karolinska mediko-kirurgiska institutet, jämte en i ämnet väckt motion, och

nr 26, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående konserveringsarbeten för Källa ödekyrka;

lagutskottets utlåtande nr 21, i anledning af *dels* Kungl. Maj:ts proposition nr 2 med förslag till lag om ändrad lydelse af vissa paragrafer i värnpliktslagen 14 juni 1901, *dels ock* i samband där-med stående motioner;

jordbruksutskottets utlåtande nr 58, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående förbud för köpare af skogsegendomar att före utgången af viss tid utan utsyning afverka skog utöfver husbehof; äfvensom

Första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 1, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Konungen med begäran om utfärdande af föreskrifter, huru utskrift af expedition medelst skrifmaskin må ske.

Justerades sju protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr talmannen beslöts, att de under dagen första gången bordlagda ärendena skulle sättas främst på föredragningslistan till nästa sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 3,05 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.

Tisdagen den 21 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m.

Herr statsrådet *Nylander* afämnde Kungl. Maj:ts nedannämnda nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) angående upplåtande af ett område från förra regementskvartermästarbostället Köpinge nr 23, 36 och 40 i Kristianstads län;

2:o) angående upplåtande af vissa delar af förra sergeantsbostället Erska nr 3 Östergården och Erska nr 4 Bergsgården i Älfsborgs län;

3:o) angående upplåtande af två områden från förra häradshöfdingbostället Välluf nr 1 i Malmöhus län;

4:o) angående upplåtande af två lägenheter från förra sergeantsbostället $\frac{1}{4}$ mantal Malmberga nr 1 jämte Lilla Eskedalen nr 2, ett torp, i Södermanlands län;

5:o) angående upplåtande af lägenheter från förra kvartermästarbostället Häggesta nr 2 Norrgård i Östergötlands län; och

6:o) angående upplåtande till landtbruksakademien af visst område å kungl. Djurgården.

Upplästes följande ingifna läkarintyg:

Att ledamoten af Riksdagens Första kammare herr *Johan Johansson* i Valared på grund af acut luftrörsinflammation är oförmögen att under närmaste veckor infinna sig i riksdagen, intygas

Ulricehamn den 19 mars 1911.

Carl Eklund.

Stadsläkare.

Justerades protokollet för den 14 i denna månad.

Anmälades och bordlades

bankoutslottets memorial nr 13, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut rörande punkten 3:o af bankoutslottets utlåtande

nr 10 med förslag till vissa ändringar i reglementet för riksbanken, äfvensom

jordbruksutskottets utlåtanden och memorial:

nr 54, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående ändrade grunder för fördelningen af statens bidrag till vägunderhållet på landet,

nr 55, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående sådan ändring af grunderna för vägskattens beräkning, att vägskatt ej må kunna utdebiteras till högre belopp än behovet kräver,

nr 56, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående en rättvisare fördelning af kostnaderna för vägunderhållet på landet,

nr 57, i anledning af väckta motioner om ändrad lydelse af 60 § i lagen den 23 oktober 1891 angående väghållningsbesvärets utgörande på landet,

nr 59, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af visst område från kronoparken Grytan i Brunflo socken af Jämtlands län till Norrlands artilleriregemente,

nr 60, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående statsbidrag till vinterväghållet på landet m. m., och

nr 61, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder i syfte att förekomma skadegörelse å ungskog genom toppskottens afskärande m. m.

Upplästes och godkändes bevillningsutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse, nr 46, till Konungen, med begäran om utredning och förslag angående ändrade bestämmelser för beviljandet af de i 16 § af gällande brännvinsförsäljningsförordning omförmälda brännvinsutskänkningsrättigheter.

Upplästes och godkändes lagutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 47, i anledning af väckt motion om tillägg till 37 § i lagen angående stadsplan och tomtindelning; samt

nr 48, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af 14 kap. 22 § strafflagen.

Vid föredragning af ett från Andra kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 214, med delgifning af nämnda kammares beslut öfver dess femte tillfälliga utskotts utlåtande nr 6, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående utlånande af postsparbankens och vissa andra i banker inestående

medel för beredande af tillfälle åt mindre bemedlade personer att skaffa sig jordbruk eller bostäder m. m., beslöt Första kammaren hänvisa detta ärende till sitt tillfälliga utskott nr 1.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flere ledamöters begäran följande den 18 innevarande mars bordlagda ärenden, nämligen statsutskottets utlåtanden och memorial nr 24—28, bevillningsutskottets betänkande nr 10, lagutskottets utlåtanden nr 21—23, jordbruksutskottets utlåtande nr 58 äfvensom Första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 1.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet de under sammanträdet aflämnade kungl. propositionerna.

Ledighet från riksdagsgöromåden beviljades herr *Biesèrt* under 14 dagar från och med morgondagen.

Justerades fyra protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr talmannen beslöts, att de under dagen första gången bordlagda ärendena skulle sättas främst på föredragningslistan till morgondagens sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 3,15 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.
